DEAL

Development of Literacy and Language Learning for Disadvantaged Young Learners

ZBIRKA PRIMEROV DOBRE PRAKSE

Sofinancira program
Evropske unije
Erasmus+

2018-1-HR01-KA201-047499

Zbirka je nastala kot rezultat IO 1 Report of the activities of good practice.

Priloge so pripravili člani projektnih timov:

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Katarina Aladrović Slovaček
Lidija Cvikić
Kristina Horvat-Blažinović
Predrag Oreški
Tamara Turza-Bogdan
Vladimira Velički
Jelena Vignjević

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET

Osnovna škola Ivana Gundulića Zagreb
Zoran Čorkalo
Hajnalka Draganić
Ivan Igić
Sanja Miljatović
Iskra Osmančević

Filozofska fakulteta Maribor
Jožica Čeh Steger
Dragica Haramija
Simona Pulko
Melita Zemljak Jontes

Univerza v Mariboru
Filozofska fakulteta

Sveučilište sv. Ćirila i Metoda Skopje
Ljuljzim Ademi
Biljana Kamcevska
Vesna Makashevska
Maya Raunik Kirkov
Emilj Sulejmani

Grafično oblikovanje
Marina Gabelica

Dizajn DEAL loga
Kristina Horvat Blažinović

2018-1-HR01-KA201-047499

Sofinancira program
Evropske unije
Erasmus+

Zbirka primerov dobre prakse

Development of Literacy and Language Learning for Disadvantaged Young Learners

V Zagrebu, 30. januarja 2019

Vsi rezultati projekta so objavljeni pod licenco Creative Commons Priznanje avtorstva-Nekomercialno-Deljenje pod enakimi pogoji 4.0 Mednarodna.

This publication [communication] reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Sofinancira program Evropske unije Erasmus+

2018-1-HR01-KA201-047499

Vsebina

1 Uvod 6

2 Jeziki izobraževanja v partnerskih državah 9
2.1 Republika Hrvaška 9
2.2 Izkušnje pri delu z otroki, nematernimi govorci 11
2.3 Republika Makedonija 18
2.4 Izkušnje pri delu z otroki, nematernimi govorci 20
2.5 Republika Slovenija 23
2.6 Izkušnje pri delu z otroki, nematernimi govorci 25

3 Primeri dobre prakse 30
3.1 Vrtec Milana Sachsa, podružnica Jasmin, Zagreb, Republika Hrvaška 30
3.2 Predšolska ustanova Brešia, Debar, Republika Makedonija 31
3.3 Laboratorij zabave - Društvo za spodbujanje kulture naracije, Republika Hrvaška 32
3.4 Osnovna šola Orehovica, Orehovica, Republika Hrvaška 34
3.5 Osnovna šola Olge Meglič, Ptuj, Republika Slovenija 35
3.6 Osnovna šola Tabor 1 Maribor, Republika Slovenija 36
3.7 Osnovna šola Maršal Tito, Strumica, Makedonija 39
3.8 Projekt ŠIPK: Razvoj programa za podporo otrokom beguncem pri vključevanju v socialno okolje (STIK), ki je vključeval delo s priseljenci, Republika Slovenija..... 40
3.9 Projekti USTuj, DIMEP in ŠIPK-STIK, Republika Slovenija 41
3.10 Osnovna šola Dr. Vinka Žganca, Zagreb, Republika Hrvaška 43
3.11 Osnovna šola Stjepana Kefelje, Kutina, Republika Hrvaška 43
3.12 Nevladno združenje La strada, Republika Makedonija 45
3.13 Nevladna organizacija Subnal, Republika Makedonija 46
3.14 Isus Refugee Service, Zagreb, Republika Hrvaška 48

4 Smernice za nadaljnje delo 50

2018-1-HR01-KA201-047499

Sofinancira program Evropske unije Erasmus+

1 Uvod

Zbirka primerov dobre prakse je prvi intelektualni rezultat projekta Erasmus + K2 projekta **Razvoj pismenosti in učenje jezika za mlajše učence v jezikovno manj ugodnih okoliščinah,** ki se izvaja od 1. oktobra 2018 do 30. septembra 2020.

Pri oblikovanju zbirke so sodelovali vsi partnerji projekta: Pedagoška fakulteta Univerze v Zagrebu (Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu), Hrvaška, Filozofska fakulteta Univerze v Mariboru, Slovenija, Univerza sv. Cirila in Metoda Skopje (Sveučilište sv. Ćirila i Metoda, Skoplje), Makedonija, in Osnovna šola Ivana Gundulića iz Zagreba, Hrvaška. Zbirka je objavljena v slovenščini, hrvaščini, makedonščini in angleščini.

Cilj zbirke je predstavitev že obstoječih dobrih praks, povezanih s pismenostjo in z učenjem jezika za otroke z manj ugodnim jezikovnim ozadjem. Uvid v primere dobre prakse hkrati kaže na nekatere skupne izzive in težave, ki bodo izhodišče za nadaljnje skupno delo in za oblikovanje drugih materialov/gradiv, ki bodo nastali v okviru projekta, in bodo predstavljeni kot intelektualni rezultat projekta.

Projektno delo pri oblikovanju zbirke je potekalo v naslednjih fazah:

1. definiranje kriterijev izbora dobrih praks,
2. pregled dostopnih podatkov o usvajanju jezika izobraževanja pri otrocih iz skupin, ki so v manj ugodnem jezikovnem položaju,
3. zbiranje podatkov s pomočjo intervjujev in uvida v prakso,
4. izbor in opis primerov dobre prakse.

Izbor primerov dobre prakse

Kriteriji izbora primerov dobre prakse so: inovativnost, inkluzija, interkulturalnost in možnost prenosa (na druge deležnike v projektu in v druge kontekste).
Eden od kriterijev pri izboru je bila tudi zastopanost dobre prakse v treh položajih učenja, in sicer v formalnem, neformalnem in informalnem izobraževanju, hkrati pa je bila pri izboru upoštevana tudi različna starost otrok, pri čemer so predstavljeni primeri dela z otroki in mladostniki od predšolskega obdobja do konca srednješolskega obdobja.

Sofinancira program Evropske unije Erasmus+

Prikaz podatkov o dostopnosti učenja jezika izobraževanja

Za vsako državo so predstavljene zakonske podlage in dostopni podatki; opisan je jezikovni kontekst s poudarkom na skupinah otrok v neugodnem jezikovnem položaju. Predstavljeni so podatki o načinu izobraževanja in jeziku izobraževanja pri skupinah otrok v neugodnem jezikovnem položaju.

Intervjuji z delavci različnih strok

Sledi predstavitev informacij, pridobljenih z intervjuji. Informacije so bile zbrane med različnimi delavci, ki se ukvarjajo z usvajanjem jezika pri otrocih v neugodnem jezikovnem položaju. Intervjuji so bili opravljeni z delavci, zaposlenimi v vzgoji in izobraževanju (vrtci in šole), v sprejemnih centrih za migrante in z ljudmi iz različnih nevladnih organizacij. V vseh treh partnerskih državah je bilo zbranih 50 intervjujev. Intervjuji so zapisani, nato pa so bile opravljene analize ter na podlagi teh opisana situacija v vsaki državi partnerici. Posebej so izpostavljeni izzivi in pozitivni primeri, ki smo jih izluščili iz intervjujev. Na tem mestu se zahvaljujemo vsem, ki so v intervjujih sodelovali:

Republika Hrvaška

Diana Zorić in Ana Grzunov, vzgojiteljici, Organizacija: Laboratorij zabave
Tanja Anđel, vzgojiteljica, Vrtec Mali princ Zagreb
Petra Bedeničar, vzgojiteljica, Vrtec Milana Sachsa Zagreb
Monika Kamenić, vzgojiteljica v mali šoli, Osnovna šola Orehovica
Tanja Anđel, vzgojiteljica, Vrtec Mali princ Zagreb
Senka Teški, vzgojiteljica, Vrtec Različak, Zagreb
Vesna Perhoč, učiteljica, Osnovna šola dr. Ivana Novaka Macinec,
Vlatka Domišljanović, učiteljica, Osnovna šola Cvjetno naselje
Đurđica Tomić Peruško, učiteljica, Osnovna šola Blato Korčula
Željka Bartoš, učiteljica, Osnovna šola Đulovac, Đulovac
Ivanka Novak, profesorica hrvaškega jezika, Osnovna škola Orehovica
Zlatica Kovačić, ravnateljica, Osnovna šola Đulovac
Anamaria Macanović, Udruga Are you Syrious
Asja Korbar, Udruga Are you Syrious
Tajana Sikaček, Osnovna šola Stjepana Kefelje, Kutina
Josipa Seletković, Osnovna šola Stjepana Kefelje, Kutina
Helena Ćosić, Osnovna šola Stjepana Kefelje, Kutina

Sofinancira program
Evropske unije
Erasmus+

Renata Cindrić, Osnovna šola Dr. Vinka Žganca, Zagreb
Snježana Čubrilo, Osnovna šola Dr. Vinka Žganca, Zagreb
Lamia Mladić, Osnovna šola Dr. Vinka Žganca, Zagreb
Marija Vidalina, Osnovna šola Dr. Vinka Žganca, Zagreb
Marija Luković, Osnovna šola Gustava Krkleca iz Zagreba
Fanita Bačić, vzgojiteljica, Organizacija Nova budućnost, Samobor
Iva Raguž i Iva Lizović, prostovoljka, Isusovačka služba za izbjeglice
Mirela Jozić, delavka hrvaškega Rdečega križa v zbirnem centru za prosilce za azil Porin

Republika Makedonija

Sali Buzalki, učitelj, OOU Bratstvo-Jedinstvo s.SrednoKonjari, Dvojezična šola
Silvana Mitrevska, vzgojiteljica, Vrtec 11 Septembri-Resen
Nataša Elenčevska, vzgojiteljica, Vrtec 11 Septembri-Resen
Marija Vasilevska, vzgojiteljica, Javna občinska ustanova otroški vrtec Bresia, Debar
Valmira Kobeci, vzgojiteljica, Javna občinska ustanova otroški vrtec Bresia, Debar
Ilinka Vaskova, psihologinja, meja Makedonija – Grčija
Biljana Stojkov, učiteljica, Osnovna šola Jan Amos Kamenski
Marija Atanosova, pedagoginja, romska skupnost Sumnal
Daniela Miteva, učiteljica, Osnovna šola Maršal Tito, Strumica
Tanja Dimova, psihologinja, NVO “La strada”, Tranzitni center za migrante Vinojug-Gevgelija
Ivana Ilievska, psihologinja, Tranzitni center za migrante Vinojug-Gevgelija

Republika Slovenija

Sonja Škoberne in Sonja Žnidaršič, učiteljici, Osnovna šola Tabor I Maribor
Aleksandra Verbošt, profesorica slovenskega jezika, Osnovna šola Tabor I Maribor
Marjan Kulčar, profesor slovenskega jezika, Gimnazija Murska Sobota
Renata Debeljak, profesorica slovenskega jezika, Osnovna šola Olge Meglič Ptuj
Natalija Kaučič, profesorica slovenskega jezika, Srednja šola Slovenska Bistrica
Alenka Ajd Bratkovič, knjižničarka, Srednja šola Slovenska Bistrica
Metka Gselman Sedak, profesorica slovenskega jezika, Osnovna škola Tabor I Maribor
Katja Ajdnik, učiteljica, Mladinski center Dravinjske Doline
Vesna Bračko, učiteljica, Osnovna šola Pesnica, Pesnica pri Mariboru

2018-1-HR01-KA201-047499
Sofinancira program Evropske unije Erasmus+

Katja Košir, Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Oddelek za psihologijo
Aleksander Jeršič, ravnatelj, Osnovna šola Draga Kobala Maribor
Ida Haramija, učiteljica, Osnovna šola Bojana Ilicha Maribor
Blanka Kovačec, koordinatorica projekta Izzivi medkulturnega sobivanja, Maribor
Rezarta Zumerri, absolventka smeri Predšolska vzgoja, Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta

Opis primerov dobre prakse

Na podlagi zbranih intervjujev so bili izbrani primeri dobre prakse iz vseh sodelujočih držav, skupaj je predstavljenih 14 primerov dobre prakse. Primeri so opisani glede na vsebino in aktivnosti, možnost uporabe pri drugih partnerjih projekta, v drugih kontekstih in glede na tip izobraževanja, to je formalno/neformalno/informalno izobraževanje ter glede na različno starost otrok, ki jim je izobraževanje namenjeno. Prepoznavni so skupni izzivi in težave, ki se pojavljajo v vseh vključenih državah.

Probleme, ki smo jih zaznali ob preučevanju prakse, bomo odpravljali pri oblikovanju materialov, priporočenih aktivnosti, baz in priročnikov skozi nadaljnje aktivnosti projekta.

2 Jeziki izobraževanja v partnerskih državah

2. 1 Republika Hrvaška

V Republiki Hrvaški je za 95 % prebivalstva (po popisu prebivalstva iz leta 2011) materni jezik hrvaščina, drugi prebivalci so govorci 23 različnih maternih jezikov. To pomeni, da je na Hrvaškem za večino vključenih otrok v vrtce, osnovne in srednje šole materni jezik tudi jezik izobraževanja. Delu učencev je hrvaščina drugi jezik, hkrati je to tudi jezik okolja. Ti učenci sodijo v nacionalne manjšine ali so priseljenci, otroci, katerih starši imajo na Hrvaškem daljše ali krajše začasno prebivališče, pa tudi otroci hrvaške narodnosti, ki so se rodili ali so bili del otroštva v drugi državi, njihov prvi jezik komunikacije pa je postal jezik države, v kateri so živeli. V skladu z Ustavo Republike Hrvaške in drugimi predpisi imajo pripadniki narodnih

manjšin pravico do (govornega in pisnega) izobraževanja v maternem jeziku. To se izvaja po treh modelih. V vzorcu A se vsi predmeti poučujejo v maternem jeziku učencev, torej v manjšinskem jeziku Republike Hrvaške, učenci pa se učijo tudi hrvaščine, umeščena je kot poseben predmet. Model B je dvojezični model, v katerem se tako imenovana nacionalna skupina predmetov izvaja za manjšino v njihovem maternem jeziku, vsi drugi predmeti se izvajajo v hrvaškem jeziku. Po modelu C se pouk izvaja v hrvaščini, učenci, ki pripadajo narodni manjšini, pa se udeležujejo poučevanja manjšinskega jezika. Po modelu A se lahko učenci izobražujejo v osnovni šoli v češkem, madžarskem, srbskem in italijanskem jeziku, model B se izvaja za iste jezike, razen za italijanskega. Po najnovejših javno dostopnih podatkih je bilo v šolskem letu 2014/15 v enega od treh omenjenih modelov vključenih 10.699 učencev narodnih manjšin. Več kot polovica učencev je vključenih v model A, nekoliko manj v model C in le 60 v model B. Navedeni modeli izobraževanj za manjšine so na voljo tudi za predšolske otroke. Možnost izobraževanja v maternem jeziku ob hkratnem učenju hrvaščine je ugodna okoliščina za doseganje uravnotežene dvojezičnosti učencev, vendar nimajo vse nacionalne manjšine dostopa do izobraževanja v maternem jeziku v vseh modelih; tako npr. pripadnikom romske in albanske narodne manjšine ni omogočen pouk po modelih A in B. To pomeni, da se za omenjeno skupino učencev jezik izobraževanja razlikuje od maternega jezika, zato se lahko štejejo za jezikovno in kulturno prikrajšane, ker raven kompetenc hrvaškega jezika, torej jezika izobraževanja, vpliva na doseganje izobraževalnih ciljev. V isto skupino prikrajšanih otrok lahko štejemo učence priseljencev in tistih, ki so se vrnili na Hrvaško. Učenci, ki začnejo ali nadaljujejo izobraževanje v Republiki Hrvaški v hrvaškem jeziku in ugotovijo, da ne poznajo hrvaškega jezika dovolj ali pa hrvaščine sploh ne obvladajo, se lahko hrvaškega jezika učijo v pripravljalnih ali dodatnih urah izobraževanja. Pripravljalni pouk hrvaškega jezika pomeni intenzivno učenje hrvaščine, ki se izvaja v obdobju največ enega šolskega leta in se izvaja na podlagi Programa hrvaškega jezika za pripravljalni pouk za osnovnošolce in srednješolce, ki ne znajo ali ne poznajo dovolj hrvaškega jezika (Program hrvatskoga jezika za pripremnu nastavu, NN 151/2011). Ta program je uvedel več novosti pri poučevanju hrvaškega jezika kot dela obveznega izobraževanja: neodvisnost ciljev in izobraževalnih dosežkov na izobraževalni ravni, interakcija jezikovnih dejavnosti in strategij učenja in uporabe jezika. Da bi se učencem, katerih materni jezik ni hrvaščina, olajšalo učenje hrvaškega jezika, sta bila pripravljena še dva izobraževalna programa za ciljno skupino prosilcev za azil in azilante: Program hrvaškega jezika, zgodovine in kulture za prosilce za azil, azilante, tujce pod začasno zaščito in tujce pod subsidiarno zaščito za dostop v izobraževalni sistem Republike Hrvaške (Program hrvatskoga jezika, povijesti i kulture za tražitelje azila, azilante, strance pod privremenom zaštitom i strance pod supsidijarnom zaštitom radi pristupa obrazovnom sustavu Republike Hrvatske, NN 129/09) in Program učenja hrvaščine za osebe, starejše od 15 let (Program

2018-1-HR01-KA201-047499
Sofinancira program
Evropske unije
Erasmus+

učenja hrvatskoga jezika za azilante starije od 15. godina, NN 2012).

2. 2 Izkušnje pri delu z otroki, nematernimi govorci

Na Pedagoški fakulteti in OŠ Ivana Gundulića je bilo opravljenih 25 intervjujev. Anketirani so bili vzgojitelji, učitelji, ravnatelji, strokovni delavci in prostovoljci iz različnih združenj. Intervjuvane osebe delajo z vsemi prikrajšanimi skupinami, torej z otroki, ki sodijo v narodne manjšine, in z migranti.
Glede na vrsto institucije, v kateri so intervjuji potekali, lahko te prikažemo kot:

- formalno izobraževanje (šole in vrtci): 21,
- neformalno izobraževanje (nevladne organizacije oz. združenja): 4.

Poudariti je treba, da se neformalne oblike učenja kot metoda pogosto izvajajo tudi v šolah in vrtcih, torej v okoliščinah formalnega izobraževanja.
Opravljeni intervjuji kažejo pozitivne plati dela z otroki v neugodnem jezikovnem položaju in težave, s katerimi se intervjuvanci srečujejo ne glede na vrsto izobraževanja. Na podlagi intervjujev, ki smo jih opravili, smo v nadaljevanju predstavili ugotovitve o delu ter izzive in težave, ki jih anketiranci izpostavljajo pri svojem delu.

Opažanja, ki temeljijo na pogovorih o delu z otroki v neugodnem jezikovnem položaju

V formalnem izobraževanju v osnovni šoli si učitelji in vzgojitelji prizadevajo predvsem za ustvarjanje vzdušja skupnosti in veselja pri delu, kjer se bodo otroci počutili sprejete:

> *Najprej smo uporabili nasmeh in objem. Trudili smo se, da bi se pri nas otroci počutili sprejete.*
> (Iz intervjuja s Petro Bedeničar, vzgojiteljico, Vrtec Milana Sachsa iz Zagreba)

> *Če gremo na nekaj delavnic in jih poleti in pomladi peljemo na Bundek,potem jih spodbujamo prav v tem, da se skupaj igrajo. Potem imamo nekaj dejavnosti, kjer spodbujamo, da skupaj prispevajo k nekemu cilju, da bi postali prijatelji, da bi vključili novega otroka v skupino.*
> (iz intervjuja z Anamarijo Macanović, prostovoljko združenja Syrious)

Zavedanje o pomenu vzpostavljanja zaupanja ne le otroka, ampak celotne družine, so posebej poudarili učitelji in sodelavci OŠ Stjepana Kefeljeja v Kutini:

> *Že pred prihodom otroka v šolo smo zelo previdni glede celotne situacije in okolja, kamor bomo otroka pripeljali. Imamo že nekaj učiteljic, ki iz generacije v generacijo sprejemajo otroke iz zbirnega centra. V višjih razredih smo pozorni na to, da če otrok zna angleško ali vsaj nekaj fraz, da je njegov razrednik učitelj angleškega jezika. Pripravimo učitelja, zlasti razrednika, in nekoga, ki bo z otrokom največ v stiku. Prvi stik je zelo pomemben. S pedagoginjo greva skupaj s prevajalcem v zbirni center. Spoznamo celo družino, preučujemo vse družinske razmere, morda nekatere tvegane trenutke, ki bi lahko vplivali na šolsko življenje otroka. Staršem in otroku predstavimo šolsko življenje in delo. Otrok vidi naju kot prvi stik in ko ga delavka iz zbirnega centra prvič pripelje v šolo, ponovno najprej vidi naju. Pripeljeva ga v razred, ki je prav tako pripravljen. Imeli smo razred, ki je izrazil željo, naj v njihov razred vključimo naslednjega dečka ali deklico.*
>
> (Tatjana Sikaček, Osnovna šola Stjepana Kefeljeja v Kutini)

Posebej zapletene so razmere za otroke iz družin prosilcev za azil, ki v begunskih centrih čakajo na rešitev prošnje za azil. Prav zaradi specifičnosti življenjskih okoliščin ima za to skupino otrok možnost vključevanja v izobraževalni sistem velik psihološki in družbeni pomen. Zato je pomembno vzpostaviti dobre in učinkovite upravne postopke, ki bodo otrokom omogočili, da čim manj časa preživijo izven vzgojno-izobraževalnega sistema:

> *Otroke, ki pridejo v zbirni center, kar najhitreje vključimo v izobraževalni sistem. V Kutini smo situacijo poenostavili, ker so bile na začetku vse štiri osnovne šole vključene v sprejem otrok. Sedaj otroke razporejamo v dve šoli, da bi poenostavili postopek. Takoj ko se otrok prijavi v centru, gre odločba preko Urada (državne uprave), da bo otrok vključen v izobraževalni sistem. Urad pokliče šoli in dogovorimo se, v katero od šol bomo vključili otroka. Takoj po vključitvi pridobimo odločbo za Program hrvaškega jezika za pripravljalni pouk. Res smo se zdaj že avtomatizirali.*
>
> (Tatjana Sikaček, Osnovna šola Stjepana Kefeljeja v Kutini)

2018-1-HR01-KA201-047499

Sofinancira program Evropske unije Erasmus+

Učitelji se zavedajo pomena neformalnega učenja jezika in mnogi ga spodbujajo:

> *… imam veliko stvari, ki jih otroci lahko uporabljajo: imam slikanice, knjige, enciklopedije, igrače, naloge za reševanje, sudoku, križanke, marsikaj imam; v formalnem delu imamo to, kar dobro deluje tudi drugače v razredu, v neformalnem delu, ko je odmor, se otroci združujejo po interesih, eni igrajo Človek, ne jezi se, drugim so zdaj, v četrtem razredu, zelo zanimive križanke, rebusi in podobno; in se skupinica sestavi, pa igrajo Črnega Petra …*
> (Vesna Perhoč, učiteljica, OŠ Macinec)

Dober primer spoštovanja kulturnih razlik se kaže pri vzgojiteljicah, ki so bile vključene v tečaj bajaškega romskega jezika, kar s pridom uporabljajo pri svojem delu z romsko narodno manjšino:

> *… vse besede, ki jih uporabljajo, si lahko prevedem, ne potrebujem prevajanja z otroki. Odrasle težje razumem, ker govorijo hitreje, ampak tisto, kar potrebujem za delo z otroki, za te igre poznam besede. Vedno pa najprej prosim, četudi spoznavamo nek pojem, da mi najprej povedo bajaško in v igrah priznavam bajaški jezik: tako je prav po bajaško, nato Medžimurci povedo narečno besedo, vsi skupaj pa usvojijo knjižni zraz. Vedno uporabljam vse tri besede, ker ne gre drugače.*(Monika Kamenić, vzgojiteljica, OŠ Orehovica)

Pri neformalnem izobraževanju intervjuvanci opažajo pozitivne spremembe, ki se pojavljajo pri vsakodnevnem delu z otroki:

> *Pri otrocih, prosilcih za azil, pri učenju hrvaščine vsak dan opazimo pozitivne spremembe, s tem pa se spreminja tudi odnos družbe do njih.*
> (Iva Lizović, Društvo Jezusova služba za begunce)

Učitelji poskušajo učence, ki ne govorijo hrvaščine in so vključeni v tečaje hrvaškega jezika (Pripremna nastava hrvatskoga jezika), čim prej usposobiti za osnovno komunikacijo v hrvaščini:

> *Najpomembnejše je, da se otroci naučijo komunicirati, da lahko vzpostavijo stik z drugimi otroki. Takoj ko zapustijo pripravljalne tečaje in uspejo vzpostaviti stik z*

drugimi otroki, jih ti učijo, morda ne neposredno, ampak posredno, ker poslušajo druge otroke. Pomembno je, da jih naučimo osnovnih pojmov, ki so povezani z delovanjem šole in z življenjskimi okoliščinami iz vsakdanjega življenja, npr. da se bodo znašli v trgovini, da bodo znali vprašati, kadar kaj potrebujejo.
(Josipa Seletković, učiteljica v OŠ Stjepana Kefeljeja v Kutini)

Na podlagi vseh opravljenih intervjujev lahko sklepamo, da vzgojitelji in učitelji uporabljajo različne aktivnosti za izboljšanje otrokovega govora, med katerimi so: izkušenjsko-govorne igre (doživljanje realnosti s tipom, vidom, sluhom, vonjem … in njenim poimenovanjem); igre, ki ponazarjajo vsakdanje govorne situacije (npr. pozdravljanje, razumevanje stalnih besednih zvez in sporočil); artikulacijska gimnastika (za spodbujanje fleksibilnosti govornega aparata, ki zahteva izgovarjanje glasov in glasovnih skupin, značilnih za hrvaški jezik); skrinja/drevo novih besed (dejavnost oblikovanja in pomnjenja novih besed); izdelava slikovnega slovarja otrokovega maternega jezika in hrvaščine (v sodelovanju s starši). Pri svojem delu intervjuvanci pogosto uporabljajo sličice s pojmi (piktogrami), sestavljanke itd. Velikokrat uporabljajo že izdelane in dostopne pripomočke, različne materiale, učbenike, kartice, uganke in delovne liste. Materiale pogosto pripravljajo tudi sami. Učitelji kot pomembno pomoč pri začetnem delu s prosilci za azil in z azilanti, ki ne govorijo niti hrvaškega niti nobenega od svetovnih jezikov, poudarjajo uporabo informacijsko-komunikacijske tehnologije, zlasti možnost prevajanja iz hrvaškega jezika v materne jezike otrok.

Izzivi in težave pri delu

V svojem delu se intervjuvanci srečujejo z izzivi in težavami. Glede na opravljene razgovore ugotavljamo, da težave, s katerimi se srečujejo pri svojem delu, pogosto izhajajo iz kulturnih razlik. Tak primer so vrsta pisave, drugačen odnos učitelja (mentorja) in učenca, pri čemer otrok včasih ne jemlje (dovolj) resno načina izobraževanja na Hrvaškem. Intervjuvanci omenjajo tudi jezikovno heterogenost skupin prosilcev za azil, saj otroci govorijo različne materne jezike, zato je za vzpostavljanje prvega stika pomembno najti posrednika:

> *Skoraj vedno obstaja kakšen otrok, ki govori materni jezik otroka in govori hrvaško ali nemško ali angleško, tako postane prevajalec otroku. Kadar ne najdemo večjezičnega otroka, stopimo v stik z odraslo osebo, ki jo že poznamo, in ta prevaja.*
> (Iz intervjuja z Anamariajo Macanović, prostovoljko nevladne organizacije Are you Syrious)

2018-1-HR01-KA201-047499
Sofinancira program Evropske unije Erasmus+

Težave, ki jih omenjajo učitelji, so tudi v nezadostnem znanju učenca za določeno stopnjo izobraževanja.

Učitelji kot pozitivno izkušnjo navajajo organizacijo pripravljalnega poučevanja hrvaškega jezika, vendar poudarjajo, da predvidenih 70 ur dodatnega pouka, načrtovanih s programom, ni dovolj, da bi učenec pridobil jezikovne kompetence, ki so potrebne za izobraževanje v hrvaškem jeziku.

Nekateri intervjuvanci prav tako navajajo težave pri vzpostavljanju dobrih odnosov s starši otrok. Učitelji navajajo, da nekatere težave izhajajo iz kulturnih razlik, posebej pa opozarjajo, da se nekateri starši, zlasti tisti, ki ne znajo hrvaščine, ne znajdejo in je z njimi težko komunicirati. To bi lahko premostili s pomočjo prevajalcev, ki pa so jim redko na voljo:

> *S pomočjo prevajalke sem govorila le z očetom. Prevajalka ni nikoli prišla v razred … Prevajalko smo imeli le pol ure. Oče je takrat govoril o tem, kako so prišli, kaj dela, da pričakujejo pomoč Rdečega križa in socialne službe, to je bil ves pogovor.* (Vlatka Domišljanović, učiteljica, OŠ Cvjetno naselje, Zagreb)

> *Največ težav je bilo s starši. Z otroki je bilo lažje. Težko je bilo komunicirati s starši, po eni strani zaradi jezika, še bolj pa zaradi kulturnih razlik. Nujno bi bilo tudi delo s starši teh otrok, njihovo seznanjanje s hrvaško kulturo, z delom v vrtcih, z vzgojo in izobraževalnimi pričakovanji, z izobraževalnim sistemom …*
> (Tanja Anđel, pedagoginja, Vrtec Mali princ, Zagreb)

Problem, s katerim se srečujejo učitelji, je vključitev otrok, ki ne govorijo hrvaškega jezika (npr. prosilci za azil) v redne programe, ne glede na njihovo starost. Intervjuvanci navajajo, da pogosto pripravljalno učenje hrvaškega jezika ni organizirano v šoli, ki jo učenci obiskujejo, temveč v drugi šoli, menijo tudi, da 2 ali 3 ure učenja jezika na teden nista/niso dovolj. Kljub nujnosti čim hitrejšega vključevanja otrok v izobraževalni proces, šole, v katere so otroci "nenadoma" vključeni, ne uredijo dopolnilnega pouka hrvaščine. Učitelji so mnenja, da bi morale vse šole, v katere so vključeni otroci (prosilci za azil in azilanti), organizirati dodatne ure jezika, pri čemer pa bi potrebovali strokovno pomoč. Poučevanje bi lahko organizirali v času podaljšanega bivanja. Intervjuvanci opažajo tudi velik primanjkljaj zlasti vizualnih izobraževalnih materialov, ki so namenjeni učenju hrvaščine kot drugega jezika ali otrokom iz neugodnega jezikovnega okolja; problem je v nepoznavanju osnovnega besedišča otrokovega maternega jezika:

Sofinancira program Evropske unije Erasmus+

> *Potrebovali bi priročnik, ki bi vseboval osnovne fraze v jezikih otrok, ki prihajajo k nam. Torej: vprašanja, povedi, ki otroka usmerjajo in se nanje ne pričakuje odgovora, npr.: Gremo na malico. Jutri ni pouka. Domača naloga. Reši doma. Torej, osnovna navodila za delo /…/. Vprašanja, na katera se pričakuje zgolj pritrdilen ali nikalen odgovor. Nujno bi potrebovali dve strani najpogostejših besednih zvez v različnih jezikih, pri čemer bi bila dopisana izgovorjava. V veliko pomoč bi bil učbenik hrvaščine kot tujega jezika, ki bi vseboval osnovno besedišče, npr.: prosim, hvala, izvoli, oprosti, nato pa počasi tudi drugo, torej na enak način kot se učimo tujega jezika. /…/ V razredu bi mi prišlo najbolj prav, če bi poznala osnovne besede v arabščini.* (Vlatka Domišljanović, Cvjetno naselje)

Učitelji so poudarili pomen zvočnega gradiva za učenje hrvaškega jezika. Čeprav lahko razvijamo sposobnosti poslušanja preko govora, vseeno primanjkuje primernih in raznolikih zvočnih gradiv:

> *Primanjkuje zvočnih gradiv. Mi smo dobro opremljeni, imamo tudi pametne table, zato bi bilo dobrodošlo tudi multimedijsko gradivo. Učenci morajo razviti poslušanje, brez poslušanja preprosto ne gre. Najpogostejša beseda, ki jo slišijo od mene, je – poslušaj!* (Lamia Mladić, logopedinja OŠ Vincenta Žganca)

Prostovoljci pri informalnem delu z otroki navajajo izzive pri iskanju najboljšega modela dela:

> *Na začetku, ko smo pri združenju šele začenjali z delom, smo bili vsi skupaj, predšolski in šoloobvezni otroci, le v enem prostoru. Šele v naslednjih mesecih smo dejansko prišli do te strukture, pisanja poročil, do tega, da nekateri otroci potrebujejo dodatno podporo. V centru imamo izmene od torka do petka, organizirali smo tri starostne skupine: delamo s predšolskimi otroki, s skupino od 7. do 12. leta starosti (nižja stopnja OŠ) in s starostno skupino nad 12 let. To so formalne izmene, od 17.00 do 19.00, dve uri. Če se pokaže potreba in če prostovoljci nimajo drugih obveznosti, lahko ostanejo tudi dlje. To so skupinske izmene. Poleg teh skupinskih izmen nudimo otrokom tudi individualno podporo. Individualno delo z otroki je bodisi*

2018-1-HR01-KA201-047499

Sofinancira program Evropske unije Erasmus+

otrokom, ki so prišli v center pred kratkim in se učijo le jezika, ali pa starejšim otrokom, ki imajo težave z učenjem hrvaščine, ali če ima otrok težave pri določenem predmetu in podpira prostovoljec učenje tega predmeta. (Anamarija Macanović, združenje Are you Syrious)

Kadar so učenci in starši vnaprej obveščeni o vključevanju otrok v šolo, s socializacijo otrok najpogosteje ni težav. Kot dober način vključevanja in druženja otrok so navedeni športna vzgoja, glasbena in likovna umetnost.

Intervjuji kažejo, da se intervjuvanci v vseh oblikah izobraževanja zavedajo pomena učenja jezika, vendar v informalnem izobraževanju prevladuje le komunikacijski pristop pridobivanja jezikovnih kompetenc, ker tovrstni intervjuvanci nimajo zadostnega znanja o tem, kako vključiti slovnične elemente v učenje jezika.

Iz opravljenih intervjujev se jasno kažejo potrebe v praksi:

- potreba intervjuvancev po izobraževanju o medkulturnosti in učenju hrvaščine kot drugega jezika,
- potreba po čim večjem številu različnih dejavnosti in materialov za poučevanje hrvaškega jezika, ki bi bili dostopni intervjuvancem.

2. 3 Republika Makedonija

V skladu z Zakonom o osnovnošolskem izobraževanju v Republiki Makedoniji (Zakon o osnovnom obrazovanju u Republici Makedoniji) je osnovnošolsko izobraževanje obvezno, traja devet let in je organizirano v treh izobraževalnih obdobjih, od prvega do tretjega, od četrtega do šestega in od sedmega do devetega razreda. 9. člen zakona določa, da se vzgojno-izobraževalno delo v osnovni šoli izvaja v makedonskem jeziku in njegovi cirilici (1. alineja); za učence, ki obiskujejo pouk v jeziku, ki ni makedonski jezik (in njegova cirilica), vzgojno-izobraževalno delo poteka v jeziku in pisavi te skupnosti (2. alineja). V Republiki Makedoniji so učni jeziki v osnovnih šolah makedonščina, albanščina, turščina in srbščina, v zadnjem času pa se v šolah z zadostnim številom otrok poskuša organizirati tudi pouk v bošnjaškem in romskem jeziku.
Hkrati 8. člen navedenega zakona določa vse primere otrok tujih državljanov in otrok brez državljanstva, ki prebivajo v Republiki Makedoniji in imajo pravico do osnovnega izobraževanja pod enakimi pogoji kot otroci državljanov Republike Makedonije (podrobneje v 5. členu, Zakon).
Formalno izobraževanje zagotavlja sprejemanje in izvajanje učnih načrtov in programov, ki jih sprejmeta:

- Ministrstvo za delo in socialno politiko – za zgodnjo vzgojo in izobraževanje,
- Ministrstvo za šolstvo – za razredni in predmetni pouk.

Sprejeti programi zagotavljajo sistematično formalno izobraževanje predšolskih in šolskih otrok po vsej državi. Učni načrti in programi se izvajajo v maternem jeziku otrok/učencev, kar je precej preprosto, kadar je materinščina vseh otrok ista, kar pa ne velja za celotno državo. Republika Makedonija je multietnična država, v kateri zastopanost etničnih skupin ni enakomerno razporejena. Obstajajo čista etnična območja, kjer poučevanje poteka samo v enem jeziku, obstajajo pa tudi področja, kjer poučevanje poteka v dveh ali več jezikih. Žal v Republiki Makedoniji obstajajo območja, kjer iz različnih razlogov (predvsem zaradi pomanjkanja ustreznega pedagoškega kadra, ki govori jezik otrokove materinščine), otrok začne in zaključi formalno izobraževanje v jeziku, ki ni njegov materni jezik. To velja za romske otroke na skoraj celotnem ozemlju Republike Makedonije, ti otroci večinoma obiskujejo šole z makedonskim učnim jezikom, manj pogosto obiskujejo šole z albanskim učnim jezikom. V vzhodni Makedoniji otroci turške narodnosti do 5. razreda obiskujejo pouk z maternim učnim jezikom, nato obiskujejo pouk, ki poteka v makedonščini; nekateri obiskujejo šole z izključno

Sofinancira program Evropske unije Erasmus+

makedonskim učnim jezikom. Danes so redki primeri, da albanski otroci obiskujejo šolo z makedonskim učnim jezikom (to je v okolici Velesa, Bitole).
V takih primerih se vzgojitelji in učitelji soočajo z nestandardnimi razmerami v izobraževalnem procesu, saj se učenci ne zmorejo sporazumevati v učnem jeziku in še manj zmorejo slediti snovi pri vseh predmetih.

V Makedoniji živi tudi veliko tujih državljanov, ki prihajajo iz različnih govornih okolij, v Makedonijo se priselijo s svojimi družinami. Nekateri med njimi vpisujejo otroke v državne šole, kjer je učni jezik makedonščina, čeprav njihovi otroci ne razumejo in ne govorijo makedonskega jezika ali pa ga razumejo in govorijo le delno. Otroci in starši se želijo učiti makedonščine, vendar se pogosto zgodi, da se vključijo otroci v izobraževalni proces med šolskim letom; zato nimajo dovolj časa za pripravo, takoj se morajo vključiti v izobraževalni proces.
Makedonija je bila v drugi polovici leta 2015 in v letu 2016 na begunski poti od Bližnjega vzhoda do zahodne Evrope. Na meji z Grčijo je odprt prehodni center, kjer so, poleg odraslih, nastanjeni tudi otroci različnih starosti, ki sploh ne govorijo makedonščine – jezika države, v kateri se nahajajo, niti angleščine ali katerega koli drugega svetovnega jezika za komuniciranje z domačini. Zato je bilo kot sredstvo socializacije organizirano informalno izobraževanje otrok različnih starosti (v kategoriji informalnega izobraževanja). V teh primerih so vzgojitelji uporabljali različne načine dela za doseganje zastavljenih ciljev. Obstaja veliko primerov praktičnega dela z otroki različnih kategorij, s predstavitvami uspešnih vsebin in potrebnih aktivnosti (v formalnem, neformalnem in informalnem učenju).
Profesionalne in ustvarjalne sposobnosti intervjuvancev v vseh vrstah izobraževanja vplivajo na uspešnost učenja jezika otrok, ki so v neugodnem jezikovnem položaju.

Pri izvajanju vsakdanjih dejavnosti se uporabljajo različne metode in oblike dela – uporaba standardnih in nestandardnih sredstev ter strategij učenja in poučevanja, s katerimi se zagotavljajo pogoji in metode za učenje standardnega jezika države, jezika izobraževanja.

2. 4 Izkušnje pri delu z otroki, nematernimi govorci

Delovna skupina Republike Makedonije je izvedla 11 intervjujev, ki po metodi učenja zajemajo formalni, neformalni in informalni kontekst. Po temeljiti analizi intervjujev so bili izbrani trije, ki so vzorčni primer predstavnikov intervjuvancev iz vseh treh kontekstov poučevanja.

Kontekst/način poučevanja: formalno, neformalno in informalno

Upoštevajoč način poučevanja lahko analizirane intervjuje razvrstimo glede na:

- formalno izobraževanje: 7 intervjujev; od tega 4 osnovne šole iz Skopja, Strumice, Debra in vasi Konjari; 3 intervjuji z vzgojitelji iz dveh vrtcev v kraju Resen in 1 intervju v kraju Debro;
- neformalno izobraževanje: 1 intervju z intervjuvancem nevladne organizacije Subnal za poučevanje romskih otrok;
- informalno izobraževanje: 3 intervjuji iz zbirnega centra v Đevđeliji.

Jezikovna skupina govorcev (migranti, nacionalne manjšine)

- formalno izobraževanje: v osnovnih šolah se dela z mlajšimi učenci iz različnih jezikovnih skupin: turška, bošnjaška, albanska, angleška in italijanska;
- neformalno izobraževanje: romska nacionalna manjšina, državljani Republike Makedonije, ki ne govorijo makedonskega jezika, vendar je makedonščina učni jezik od prvega razreda osnovne šole (od predšolskega obdobja (3–6 let) je vključenih 50 otrok, od prvega do petega razreda 100 otrok);
- informalno izobraževanje: otroci migranti iz Irana, Iraka, Afganistana in Sirije, ki govorijo arabščino, farsi in kurdščino. Starost otrok, s katerimi se dela, je od predšolskega obdobja do najstništva (starostne skupine od 2 do 3 let do starostne skupine od 17 do 18 let).

Vsi intervjuvanci opozarjajo, da je največji problem vzpostavitev začetne komunikacije z otroki/učenci. Ne glede na učni kontekst se vsi učitelji in vzgojitelji strinjajo, da je treba doseči zaupanje in pristen odnos z otroki pred začetkom učnega procesa ali vzporedno z učnim procesom.

2018-1-HR01-KA201-047499

Sofinancira program Evropske unije Erasmus+

> *Otrokom se poskušamo predstaviti na najboljši možni način, z nasmehom in s prijaznostjo, z gestami; tako jih poskusimo pripraviti do tega, da se lahko sprostijo in se predstavijo. Pojasnimo jim, da nismo vsi enaki in da se v nečem razlikujemo. Pri premagovanju razlik najprej poskušamo odpraviti splošne razlike, npr. spol, višina, želje in podobno. Tako vzpostavimo njihovo razumevanje, da se razlikujejo tudi jeziki, ki jih govorimo, in da se ne sramujejo oz. ne čutijo zavore zaradi nepoznavanja jezika.* (Daniela Miteva, OŠ Maršal Tito, Strumica)

Najpogostejši problemi (izzivi), ki so jih predstavili intervjuvanci, izvirajo iz jezikovnih ovir in kulturnih razlik. Za otroke migrante je na primer težava pri načinu pisanja, saj se v njihovi kulturi piše od desne proti levi, številke in črke so povsem drugačne, drugačen je tudi sistem enot. Kulturne raznolikosti se odražajo tudi v odnosih med učitelji in učenci. V državah, iz katerih prihajajo otroci, prevladuje avtoritativen odnos, zato je zanje demokratičen način poučevanja problematičen oz. ga ne jemljejo dovolj resno.

> *Večja avtoritarnost učiteljev v njihovem izobraževalnem sistemu je ključnega pomena, zato na začetku naš bolj demokratičen učni slog zanje ni dovolj resen; kljub temu je treba uresničiti zastavljene cilje.* (Tanja Miteva, "La strada")

Prav tako je bilo občutljivo tudi vprašanje združevanja dečkov in deklic v iste učne skupine.

> *… Pri pripravi delavnic moramo biti občutljivi. Na primer, ko smo praznovali novo leto, smo si zamislili, da bomo zbrali vse otroke na skupnem praznovanju. Nenadoma so se uprli in prosili, da se razdelimo v dva prostora, posebej moški in posebej ženske, saj v njihovi kulturi vedno praznujejo razdeljeni glede na spol.* (Tanja Miteva, "La strada")

Za premagovanje jezikovnih ovir so najboljše aktivnosti različne oblike socialnih iger, ustvarjalno izražanje, večja interakcija otrok v skupini, njihova medsebojna pomoč in podobno, s čimer se doseže večja povezanost skupine/razreda, sproščenost in želja po sodelovanju in učenju otrok, ki ne razumejo jezika.

> *Jezikovno oviro je najlažje premagati z dejavnostmi, ki ne zahtevajo verbalne komunikacije. Ena izmed najboljših aktivnosti za premagovanje jezikovnih ovir so*

socialne igre, ki jih otroci igrajo sodelovalno in uspešno dosežejo zadani cilj. Poleg iger so zelo pozitivne izkušnje z različnimi oblikami ustvarjalnega izražanja (poslušanje glasbe, risanje itd.). Prizadevati si je treba za povečanje interakcije otrok v skupini, ki morajo sodelovati kot tim, vsi morajo biti aktivno vključeni v dejavnost in skupaj poiskati način medvrstniške pomoči, kadar jo posameznik potrebuje.
(Marija Atanasova, Subnal)

> *…Otroci se učijo medsebojnega druženja, s kolegico pa sva kot vzgojiteljici tudi njihov identifikacijski model; kakor se odzivava druga na drugo in kakšen odnos gradiva s kolegico, tako se odzivajo in vedejo tudi otroci do svojih prijateljev.*
> (Marija Vasilevska, vzgojiteljica iz Debra)

2018-1-HR01-KA201-047499
Sofinancira program Evropske unije Erasmus+

2. 5 Republika Slovenija

Zakonodaja, ki vključuje tudi člene o učencih priseljencih, je splošna in šolska.
V prvo skupino sodijo mednarodni dokumenti in splošna slovenska zakonodaja: Ustava Republike Slovenije (2006), Resolucija o migracijski politiki Republike Slovenije (2002), Zakon o azilu (2006) in Zakona o tujcih (2009, 2011).
V drugo skupino sodijo Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju (2011), Zakon o osnovni šoli (2006), Zakon za uravnoteženje javnih financ (2012) in Pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja (2013); v to skupino sodi tudi Strategijo vključevanja otrok, učencev in dijakov migrantov v sistem vzgoje in izobraževanja v Republiki Sloveniji (2007), Smernice za izobraževanje otrok tujcev v vrtcih in šolah (2009), Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole (2012), ki pa niso zakonsko obvezujoče.

V nadaljevanju v vseh navedenih dokumentih izpostavljamo člene, ki se najbolj neposredno nanašajo na (učence) priseljence in njihovo pravico do učenja slovenščine kot drugega/tujega jezika.

Slovenija je podpisnica dokumenta osmih Ključnih kompetenc za vseživljenjsko učenje: evropski referenčni okviru (UL EU 2018/C 189/8), kjer se prva kompetenca navezuje na pismenost:

> „Pismenost je sposobnost prepoznati, razumeti, izraziti, ustvariti in razlagati koncepte, čustva, dejstva in mnenja v ustni in pisni obliki z uporabo vizualnega, zvočnega in digitalnega gradiva na vseh področjih in v vseh okoliščinah. Pomeni sposobnost uspešnega sporazumevanja in povezovanja z drugimi na ustrezen in ustvarjalen način."

Druga kompetenca zajema večjezičnost (prav tam):

> „Ta kompetenca določa sposobnost ustrezne uporabe različnih jezikov za učinkovito sporazumevanje. Zanjo na splošno veljajo iste glavne razsežnosti spretnosti kot za pismenost: temelji na sposobnosti razumevanja, izražanja in razlage konceptov, misli, čustev, dejstev in mnenj tako v ustni kot pisni obliki (poslušanje, govor, branje in pisanje) v različnih ustreznih družbenih in kulturnih okoliščinah v skladu z željami ali potrebami posameznika. Jezikovne kompetence imajo zgodovinsko

razsežnost, vključujejo pa tudi medkulturne kompetence. Zanje je potrebna sposobnost preskakovanja med različnimi jeziki in mediji, opisana v skupnem evropskem referenčnem okviru. Vključuje lahko ohranjanje in nadaljnji razvoj kompetence za rabo maternega jezika ter pridobivanje znanja uradnega jezika ali jezikov države."[1]

Za projekt DEAL je zelo pomembna sprememba zgoraj navedenih kompetenc (do junija 2018 je bila prva kompetenca učenje maternega jezika, druga kompetenca pa učenje tujih jezikov), ki bodo gotovo sprožile spremembe na zakonodajni ravni.

V Sloveniji je sprejetih nekaj zakonov, ki zagotavljajo možnost učenja slovenskega jezika, vendar se razlikujejo po obsegu in obliki učenja. Zakon o osnovni šoli (1996) v 2. odstavku 8. člena določa, da se „za otroke, ki prebivajo v Republiki Sloveniji in katerih materni jezik ni slovenski jezik, ob vključitvi v osnovno šolo organizira pouk slovenskega jezika in kulture, s sodelovanjem z državami izvora pa tudi pouk njihovega maternega jezika in kulture."

Učenci imajo pravico do dodatnih ur slovenščine v prvem (šteje se celo leto, ne glede na to, kdaj se otrok priseli!) in v drugem šolskem letu po preselitvi v Slovenijo. Zakon o javni rabi slovenščine (2004) v 1. odstavku 13. člena navaja, da "Republika Slovenija spodbuja učenje slovenščine v Sloveniji. V ta namen sprejme Vlada Republike Slovenije program, ki je poleg rednega izobraževanja namenjen tudi za jezikovno izpopolnjevanje mladine in odraslih državljanov, ter programe, namenjene tujcem v Sloveniji." Veljavna zakonodaja (81. člen Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja) daje normativno podlago za zagotavljanje sredstev iz državnega proračuna tako za učenje slovenščine kot tudi poučevanje maternega jezika za priseljene učence in dijake, vključene v redno osnovnošolsko in srednješolsko izobraževanje.

Predvsem je pomemben dokument Smernice za vključevanje otrok priseljencev v vrtce in šole (2012), vendar ta dokument ni zavezujoč, gre torej za priporočila. Smernice spodbujajo k udejanjanju načela (Smernice 2012: 3) "vključujočega pristopa pri uresničevanju pravic otrok priseljencev do izobraževanja za njihovo učinkovito vključitev in oblikovanje medkulturne družbe".

1 Priporočilo sveta o ključnih kompetencah za vseživljenjsko učenje. Uradni list EU 2018, C 189: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2018:189:FULL&from=SL>. (Dostop 12. 1. 2019.)

2018-1-HR01-KA201-047499
Sofinancira program Evropske unije Erasmus+

Na občutljivost učenja slovenščine kot drugega jezika oz. jezika okolja opozarja tudi Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju (2011). Bela knjiga je dokument, ki vsebuje načela, cilje in strateške usmeritve vzgoje in izobraževanja, najprej splošna, v nadaljevanju po stopnjah šolanja (vrtec, OŠ, SŠ), v posebnem poglavju se načela, cilji in strategije nanašajo tudi na otroke priseljence in na otroke, rojene v Sloveniji, katerih materinščina ni slovenščina. Posebej pomembna je uzaveščenost o rabi jezikov v vzgoji in izobraževanju: slovenščina kot prvi in drugi jezik, materinščina in tuji jeziki (prav tam, str. 33–35).

Spoštovanje vseh otrok, katerih materinščina ni slovenščina, se kaže predvsem v načelu spodbujanja medkulturnosti, saj je zavedanje o obči kulturni dediščini temeljni pogoj za sprejemanje in spoštovanje pluralizma kultur. Z zavedanjem, da je "učinkovitejša in pravičnejša integracija učencev in dijakov priseljencev v veliki meri odvisna od znanja slovenščine" (prav tam, str. 33), predlagajo avtorji Bele knjige za otroke priseljence strnjeni tečaj slovenščine, ki mora biti individualiziran in diferenciran ter tutorstvo starejših učencev, ki imajo podobno (priseljensko) izkušnjo.

2. 6 Izkušnje pri delu z otroki, nematernimi govorci

- Število opravljenih intervjujev: 15
- Formalno izobraževanje: 6 intervjujev
- Formalno in neformalno izobraževanje: 4 intervjuji
- Neformalno izobraževanje: 2 intervjuja
- Formalno, neformalno in informalno izobraževanje: 2 intervjuja
- Informalno in neformalno izobraževanje: 1 intervju

Sodelujoči: ravnatelj OŠ, učiteljice razrednega pouka in predmetne stopnje, profesorica in profesor na srednji šoli, knjižničarka, absolventka na predšolski vzgoji Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru; visokošolska učiteljica na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru.

Sofinancira program Evropske unije Erasmus+

Ugotovitve

Skupne ugotovitve, ki se kažejo skozi vse opravljene intervjuje in ki jih velja še posebej izpostaviti, so naslednje:

- Potrebno je stalno ozaveščanje o pomenu podpornih odnosov pri delu z ranljivejšimi skupinami otrok, kamor sodijo tudi otroci, ki so v neugodnem jezikovnem položaju.
- Pri prvem stiku z otrokom, ki ne razume slovensko, je pomembno, da je prvi pristop neobremenjen, prisotna morata biti nasmeh in spodbudna beseda, čeprav je ne razume. Zelo pomemben je tudi ton glasu.
- Pri izbiri komunikacijskega kanala se je treba zavedati, da ima vsak otrok drugačnega, pomembno pa je, da otroku preprosto pokažemo, da nam je mar zanj in da se zanj pristno zanimamo, mu postopoma dajemo občutek varnosti, za kar je včasih potrebnih več tednov, mesecev.
- Pomemben komunikacijski kanal, preko katerega se otrok odpre, so vsekakor risbe; preko risb, slik, ilustracij namreč otroci lahko marsikaj sporočajo.
- Intervjuvanci se z otroki učijo na različne načine, skozi različne dejavnosti, skozi likovne aktivnosti risanje, barvanje, igro (če gre za manjše otroke), s pomočjo slik, z opisovanjem slik in pogovore. Jezikovne ovire se da preseči z mimiko, s kretnjami, tudi s prevajalnikom ali slovarji, vsekakor pa je najlažji način slikovno gradivo. Krasen medij za preseganje jezikovnih ovir so lahko didaktične ali proste igre, športne dejavnosti, seveda pa tudi razni didaktični pripomočki za učenje jezika.
- Če obstaja posredni jezik, se zagotovo pogovarja z njim, saj je zagotovljena lažja komunikacija, npr. z angleščino, s srbščino, hrvaščino, z osnovami albanščine, ruščine … Če posrednega jezika ni, se to da urediti s kretnjami in z mimiko ob pomoči slik. Otrok se najlažje odpre skozi pogovor ali kretnje, ob nasmehu, zagotovo s prijaznostjo ter z razumevanjem.
- Za uspešno socializacijo otroka je nujno delati tudi s skupino. Ključno je dosledno sporočanje, da smo za počutje vseh v skupini soodgovorni. V projektu ŠIPK Razvoj programa za podporo otrokom beguncem pri vključevanju v socialno okolje (STIK) se je kot dobra praksa pokazal sistem vrstniškega tutorstva. Dejavnosti, ki so bile najučinkovitejše, kjer so se krepila občutja povezanosti in pripadnosti, so bila skupna srečanja vseh učencev in študentov, kjer se niso učili, ampak so se predvsem zabavali.
- Pri socializaciji otroka v okolje je vsekakor pomemben prvi vtis, ko moramo dati novemu učencu vedeti, da je dobrodošel, da je sprejet. Sošolce, vrstnike se predhodno pripravi

2018-1-HR01-KA201-047499

Sofinancira program Evropske unije Erasmus+

na to, da je novemu učencu težko, še posebej zaradi jezika, zato naj mu dajo vedeti, da je sprejet, mu pomagajo pri vseh njim vsakdanjih in samoumevnih zadevah (urnik, menjava učilnic, malica idr.).

- Zelo učinkovite dejavnosti za socializacijo otroka so spontani pogovori; preko iskrenega in sproščenega pogovora damo namreč otroku vedeti, da nam ni vseeno zanj in da mu želimo pomagati.

Potrebe in izzivi

Premagovanje kulturnih razlik

- Najprej moramo sprejeti, da kulturne razlike obstajajo. In sprejeti, da je socialna resničnost ljudi iz drugih kulturnih okolij v določenih vidikih drugačna. Stvari, ki so nam samoumevne, njim včasih niso in obratno. Ponekod (npr. pri prehrani) je prav, da okolje prilagodimo priseljencem. Kjer gre za stališča, ki trčijo z našim pojmovanjem človekovih pravic, pa postopno (in nežno) vztrajamo, da se prilagajajo oni (npr. odnos do žensk, odnos do družinskega nasilja).

- Zelo pomembno je poznati in upoštevati, od kod otrok prihaja, v kakšnih okoliščinah je odraščal oziroma trenutno odrašča in to upoštevati. To, kakor tudi številne druge inkluzivne prakse, velja pravzaprav za vse otroke, ne le za otroke priseljence.

- Prav je, da oboji upoštevamo in spoštujemo: drugačno hrano, odnose v družini, drugačne vrednote, vero, način razmišljanja in vedenja.

- Z veliko potrpljenja in razumevanjem osnovnih kulturnih izhodišč je kulturne razlike lažje premagovati. Nujno se je poučiti o osnovah kulturnega ozadja posameznika, še preden se slednji pridruži uram slovenščine.

- Ključno je poznavanje posameznikovega osebnega ozadja. Če gre za otroka/mladostnika, ki je v Sloveniji na lastno željo (zaradi učenja jezika, izmenjave, na obisku pri sorodnikih itd.), je izhodišče popolnoma drugačno, kot če gre za otroka/mladostnika, ki je priseljen zaradi ekonomske migracije staršev … ali celo zaradi imigracije družine.

Premagovanje jezikovnih ovir in uspešna socializacija

- Pri preseganju jezikovnih ovir in pri za uspešni socializaciji otroka intervjuvanka Rezarta Zumerri iz lastnih izkušenj, kot otrok, ki prihaja iz drugačnega kulturnega okolja, poudarja, da si je sama vedno želela, da bi jih učitelji sami razdelili v določene skupine (ko je potekalo delo v dvojicah ali skupinah), saj na ta način ne bi dobila občutka ''nepripadnosti''. Zaveda

se, da je z določenimi sošolci imela težave glede norčevanja in nesprejemanja glede narodne in verske pripadnosti. Meni, da bi učitelji morda morali več pozornosti nameniti odnosu drugih otrok do otrok v neugodnem jezikovnem položaju in biti bolj pozorni, da se ti otroci v razredu počutijo sprejeti, ne pa, da je največja pozornost namenjena uspešnosti otroka priseljenca na učnem področju.

Izzivi in potrebe

Težave ob izvajanju aktivnosti predstavljajo:

- Nekateri intervjuvanci izpostavljajo vrzeli v konceptu šolskega sistema (od otrok se prehitro pričakuje, da bodo lahko uspešni brez prilagoditev) in osebne stiske otrok oziroma njihovih družin ter problematična prepričanja učiteljev.
- Nerazumevanje jezika, zato g. ravnatelj (eden od intervjuvancev) predlaga, da bi se vsi učenci morali najprej nekaj mesecev (npr. 2 do 3 mesece) intenzivno učiti slovenščine, tako bi bilo tudi njihovo všolanje lažje. Razumeli bi osnove, lažje bi sledili pouku pri vseh predmetih. Predlaga, da bi tak intenzivni tečaj potekal na osnovni šoli ali na Andragoškem zavodu; dobro bi bilo vključiti tudi matere otrok, saj praviloma tudi te ne znajo jezika, zato otroci doma ne delajo oz. nimajo koga, ki bi jim pri delu pomagal.
- Medsebojno nesodelovanje – starši, šola, učenec (npr. starši otrok s Kosova pridejo v šolo samo, če so poklicani); oče je avtoriteta in fantje imajo boljši (nadrejeni) položaj, medtem ko so dekleta bolj pripravljena na delo).
- Pogosti predsodki.
- Za učence namenjen pripravljalni tečaj slovenskega jezika, dodatne ure z učiteljem, ki aktivno govori njihov materni jezik.

Potrebe po gradivih

- Več dvojezičnih gradiv (v jeziku, ki ga otrok obvlada, in v slovenskem jeziku).
- Izmenjava primerov dobrih praks (gradiv in aktivnosti, s katerimi bi si pomagali pri izbiri in ustvarjanju smiselnih aktivnosti).
- Igre kot didaktični pripomoček (tudi različne psihosocialne igre).
- Gradivo, ki bi vsebovalo nabor konkretnih metod in praktičnih primerov, prijemov, kako na poenostavljen, bolj prijazen, igriv način podati težjo snov (npr. sklanjatve), z naborom raznolikih metod za učinkovito usvajanje slovnice.

2018-1-HR01-KA201-047499

Sofinancira program Evropske unije Erasmus+

Primeri dejavnosti

Sofinancira program
Evropske unije
Erasmus+

2018-1-HR01-KA201-047499

3 Primeri dobre prakse

3. 1 Vrtec Milana Sachsa, podružnica Jasmin, Zagreb, Republika Hrvaška

Artikulacijska gimnastika, Ustvarjanje skrinjice ali drevesa novih besed, Slikovni slovar maternega jezika otroka in hrvaškega jezika

Jezikovna skupina: arabščina (perzijščina) — otroci azilanti iz Sirije (starost: 4—6 let)

Vrtec Milana Sachsa, podružnica Jasmin, v Zagrebu deluje v okviru Islamske skupnosti v Zagrebu in je vrtec z največjim številom muslimanskih otrok. Od leta 2017 se v vrtcu izvaja tudi islamski verski izobraževalni program. Od leta 2016 so trije otroci prosilcev za azil iz Sirije obiskovali tudi vrtec. Ko so otroci prišli, so govorili samo arabski jezik. Pri delu s temi otroki, zlasti pri spodbujanju njihovega obvladovanja hrvaškega jezika, so vzgojitelji uporabili artikulacijsko gimnastiko. Vaje artikulacijske gimnastike so spodbujale fleksibilnost govornega aparata za izgovor glasov (č, ć, š, ž, đ, j, lj, nj) in glasovnih skupin (rst, str, škr, rsh, št, zd …), značilnih za hrvaški jezik. Vaje so govorcem tujih jezikov pomagale pri obvladovanju izgovora glasov in glasovnih skupin, ki jih njihov materni jezik ne pozna. Izvajale so se vaje za gibljivost govornega organa v celoti in še posebej jezika pri izgovoru palatalnih glasov.
Pri spodbujanju usvajanja leksike hrvaškega jezika je bila uporabljena tudi dejavnost izdelave skrinje/drevesa novih besed. Dejavnost je bila izvedena s slikanjem in shranjevanjem novo obdelanih besed v skrinji ali na drevesu. To je otrokom pomagalo vizualizirati napredek pri učenju novih besed, kar je pozitivno vplivalo na razvoj njihove komunikacijske samozavesti.
Tudi leksikalni razvoj govorcev se je zgledoval po aktivnosti izdelave slikovnega arabsko-hrvaškega slovarja, ki je bil izveden v sodelovanju s starši. Vsak otrok je izdelal svoj osebni slovar. V skladu s tematskimi celotami (npr. Otrok in njegova družina, Človeško telo, Živali, Hrana, Rastline, Barve, Oblačila, Starost, Čas …) sta bila izdelana vizualna predstavitev konceptov in njihovo poimenovanje v maternem jeziku otroka in v hrvaščini.
V opisane dejavnosti so se vključevali še drugi otroci, govorci hrvaškega jezika. Skupaj s prosilci za azil so opravili tudi koristne vaje za artikulacijsko gimnastiko in izdelali skrinjico in novo drevo besed. Pri tem so se veliko naučili o sirski kulturi in arabščini. Izbrane dejavnosti so tako prispevale ne le k jezikovnemu, temveč tudi k socialnemu in čustvenemu razvoju prosilcev za azil. Dejavnosti so pozitivno prispevale tudi k povezovanju skupin vrtca in gradnji prijateljskega vzdušja, v katerem se znanje širi s sprejemanjem raznolikosti.

Sofinancira program Evropske unije Erasmus+

3. 2 Predšolska ustanova Brešia, Debar, Republika Makedonija

Vrtec Brešia, Debar, delo v dvojezični skupini otrok
Kraj in čas izvedbe: Debar, 2000–2018

Primer formalnega izobraževanja. Kriterij, na podlagi katerega je bil izbran ta primer, je uspešno delo v dvojezični skupini predšolskih otrok. Učiteljica je poudarila, da so otroci majhni in le delno obvladajo materni jezik. V procesu učenja dveh jezikov so pogoste napake, tako da so sprva vključeni v skupno obliko dela, in če tam naredijo napako, lahko vidijo, da se to dogaja tudi drugim. Izvajam celo vrsto aktivnosti, s katerimi pomagam otrokom razumeti, da so napake normalne in da se jim ni treba odreči. Posebej uspešni v tem intervjuju so pozitivni primeri izvajanja spontanih in organiziranih dejavnosti. V pripravo so vključeni vsi otroci, spontana komunikacija med otroki je sproščena, saj sami postavljajo in izvajajo pravila, nenehno komunicirajo ne le z učiteljem, ampak tudi z drugimi otroki, vzdržujejo red, dajejo ideje itd.

> Primer: "Na preprogo sem položila korenje iz papirja za igro. Nekaj otrok je sedelo zraven mene in so mi sledili. Ko sem povsod položila korenje na preprogo, so otroci vprašali, kaj naj naredijo z njim. Povedala sem jim, da se bomo igrali z njim, vendar jim nisem povedala, kaj naj delajo in kako naj se igrajo. Sedla sem in jim rekla, naj mi povedo, kako naj se igramo s korenjem. Otroci so predlagali različne ideje in eno izmed njih so sprejeli vsi. Dovolila sem jim, da se igrajo igro, ki so jo sami oblikovali. Ko so se otroci iz te skupine začeli igrati s korenjem, je drugim postalo zanimivo in so vprašali, ali se lahko tej igri pridružijo. Pridružili so se vsi, ki so se želeli igrati, in igrali so se vse do zajtrka. Otroci se sporazumevajo v dveh jezikih glede na svoj besednjak in svoje sposobnosti, hkrati pa se učijo drug od drugega."
> (Marija Vasilevska)

Poudarjeno je, da so tudi igre z maskiranjem, ki uporabljajo živalske like, še posebej koristne za učenje jezikov. Napredek otrok je ovrednoten v dejavnostih, ki jih otroci izvajajo v organiziranem delu, in v spontanih aktivnostih z opazovanjem otroških postopkov v določenih situacijah, ki so zanimive za vzgojitelja. Cilj vrednotenja je bil vnaprej določen (če se vrednotenje nanaša na izpolnjevanje portfelja).

V dvojezičnih skupinah obstajajo v narečjih besede, ki so skupne obema jezikoma, npr. beseda »džam – prozor«, ki se uporablja v narečju makedoskega in albanskega jezika. Obstajajo

situacije, v katerih otrok, ki razume jezik, prevede drugemu otroku, ki tega jezika ne razume. Na lastno pobudo pojasni, kaj vzgojiteljica sprašuje, o čem govorijo drugi otroci. Pogosto se dogaja, da otroci iz dvojezičnih skupin, ko se igrajo, spontano prevajajo, čeprav nihče od njih tega ne zahteva.
Za verbalno izražanje in učenje jezikov so še posebej pomembne vse igre, v katerih se izvajata interakcija in skupinska dejavnost.
se događa da, dok se igraju, djeca iz dvojezičnih skupina spontano prevode, da to nitko od njih ne traži.

3. 3 Laboratorij zabave — Društvo za spodbujanje kulture naracije, Republika Hrvaška

Zabavno na pameten način. Triptih: pametna zabava za vsakogar (neformalno in formalno izobraževanje)
Jezikovna skupina: romska narodna manjšina
Društvo je bilo ustanovljeno za spodbujanje, razvijanje in izboljševanje kulture in umetnosti pripovedovanja zgodb.
Kraj in čas izvedbe: Vrtec Zrno, Kozari Bok, Zagreb. Od aprila 2017, občasno. V vrtcu so romski otroci, ki ne govorijo ali zelo slabo gvorijo hrvaško. Otroci so bili stari od štiri do sedem let.

Otroci v romski narodni manjšini so vključeni v otroški vrtec »Grain« pri Kozari Boku, zato je bil za izvedbo projekta izbran ta vrtec. Eden od ciljev je bil ugotoviti, kako se otroci romske narodne manjšine, ki doma govorijo samo svoj jezik in imajo od začetka jezikovno oviro, družijo z drugimi otroki. Hrvaški jezik slišijo samo med bivanjem v vrtcu in stik z njim se konča z odhodom iz vrtca. Pri teh otrocih so pogosto zamaknjen vpis v šolo. Projekt so podprli prostovoljci, vključno s študenti Fakultete za izobraževanje učiteljev, izvajanje pa je bilo dolgotrajno.
Projekt “Pametna zabava za vsakogar” je sestavljen iz treh programov, ki so potekali v različnih vrtcih na treh različnih lokacijah. V vsako skupino v vrtcu se je prišlo trikrat. Vsakič je bilo na delavnici prisotnih približno dvajset otrok. Ena dejavnost je trajala dve uri in trideset minut, v tem času pa je nekaj aktivnosti trajalo največ deset minut. Triptih je sestavljen iz naslednjih delov: Pot okoli sveta, Časovni stroj (Pot skozi zgodovino) in Pot po Hrvaški. Cilj projekta je bil spodbuditi otroke, da spoznajo kulturne značilnosti različnih držav, zgodovinske vsebine

Sofinancira program Evropske unije Erasmus+

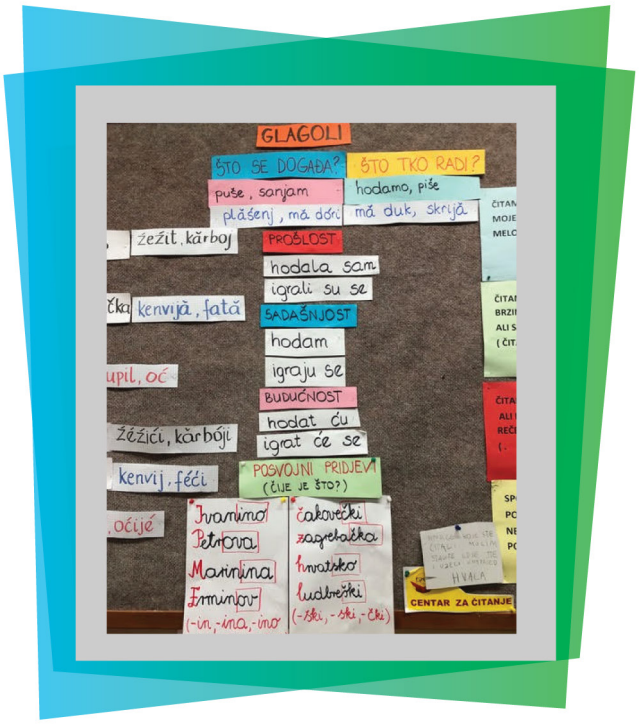

Primeri dejavnosti

Sofinancira program
Evropske unije
Erasmus+

2018-1-HR01-KA201-047499

in približajo otrokom umetnost, zabavo in kulturo, znotraj katere je tudi romska kultura. Pomembno je bilo, da so otroci videli, da je romska kultura enakovredna drugim kulturam in da so neromski otroci seznanjeni tudi z romsko kulturo. Eden od ciljev je seveda spontano prevzemanje hrvaškega jezika. V okviru projekta so bile vnaprej pripravljene aktivnosti, povezane z romsko kulturo: ples, pesmi in kratka video vsebina ter nekateri koristni izrazi, pri katerih otroci romskih narodnih skupnosti učijo neromske otroke romskega jezika in kulture. Vodje programa so vnaprej raziskovali stanje in se informirali ter pripravili gradiva, kar je zelo pomembno. V izvajanju programa ni bil uporabljen posredni jezik. V primeru nesporazuma so bile uporabljene slike, predmeti, avdio posnetki, ponovitve in geste. Program se bo tudi v prihodnje izvajal, in sicer prostovoljno.

3. 4 Osnovna šola Orehovica, Orehovica, Republika Hrvaška

Predšolska vzgoja in osnovnošolsko izobraževanje (od 5 do 14 let)
Jezikovna skupina: romska narodna manjšina

V Osnovni šoli Orehovica se od leta 2003 izvaja predšolski program za otroke romskih narodnih manjšin. Ta program omogoča otrokom, da razvijejo socialne in jezikovne kompetence. Predšolska vzgoja se izvaja eno šolsko leto (10 mesecev), obiskujejo jo otroci, stari od 5 do 6 let, pred vpisom v šolo. Predšolska vzgoja je namenjena predvsem otrokom romskih narodnih manjšin, vendar jo obiskujejo tudi otroci hrvaške narodnosti. V letu 2018/19 se je dveh predšolskih skupin udeleževalo 29 hrvaških in 15 romskih otrok, kar je dober primer vključevanja. Romski otroci niso bili izpostavljeni hrvaškemu jeziku pred prihodom v vrtec, ker so doma s starši govorili v romunskem bajaškem narečju. Zaradi tega vzgojiteljica ob prihodu takšnega otroka ozavešča kot osebo, da usvoji izgovorjavo za pozdrave, prošnje, imena in priimke, s tem pa deluje tudi na razvoj skupine.
V formalnih oblikah delujejo tudi neformalne oblike učenja jezikov, saj se hrvaški jezik uporablja tudi v neformalnih položajih, kot so druženje na hodnikih, šolskem dvorišču in med obroki, vzgojitelji pa uporabljajo kontrastivno metodo usvajanja jezika s pomočjo maternega bajaškega narečja.
Otroci se najraje udeležujejo športnih in glasbenih dejavnosti, zato bi jim pomagala pri tem gradiva in dejavnosti, ki bi spodbujala usvajanje hrvaškega jezika. Osnovne kompetence bajaškega narečja so vzgojiteljice v nadaljnjem izobraževanju pridobile tako, da so zaključile tečaj tega jezika. Poudarile so, da je njihovo poznavanje bajaškega jezika in medkulturnih kompetenc ključnega pomena za delo z otroki. V vrtcu izvajajo jezikovne dejavnosti, kot

Sofinancira program Evropske unije Erasmus+

so: poimenovanje imen in konceptov poimenovanja, pripovedovanje zgodb, skupno gledanje slikanic, glasbene in telesne dejavnosti ter igranje iger. Uporabljajo kartice, slikovnice, zgodbe, slikovna, glasbena in medijska gradiva. Posredno usvajajo hrvaški jezik v nestrukturiranih prostih igrah za vse otroke, npr. pri kuhanju, zlaganju kock, kar je eden od najučinkovitejših načinov usvajanja hrvaškega jezika. Predšolsko delo ob delu z otroki vključuje tudi delavnice za starše.

Predšolska vzgoja se je pokazala kot dobra jezikovna priprava za šolo, kjer se nadaljujejo učne dejavnosti za učenje in usvajanje jezikov. V naslednjih lekcijah bomo omenili primere dobre prakse s področja hrvaškega jezika. Otroci so v mešanih razredih, vendar so večinoma pripadniki romske narodne manjšine, ker predstavljajo večino otrok, ki obiskujejo šolo, in ni mogoče drugače oblikovati razredov. Pri učenju jezikov prevladuje kontrastivni pristop in spremlja oblikovanje bajaško-hrvaškega besedišča in leksikalnih vaj. Poleg standardnega hrvaškega jezika obstaja tudi razlika v odnosu do prevladujočega kajkavskega narečja. Pogosto se uporablja skupinsko učenje, izbirajo se intelektualno obravnavane teme tradicij in jezikov obeh narodov. Učenci jih predstavijo na razrednih plakatih, na katerih je mogoče videti tudi soobstoj dveh jezikov in kultur. Pri razvijanju bralnih interesov se besedila prilagajajo in krajšajo glede na težavno prehodnost in ne dovolj dobro poznavanje jezika. Učiteljica od 5. do 8. razreda pri eni uri pogosto spremeni metode in načine dela, da ohrani zanimanje učencev. Šola se lahko pohvali z dejstvom, da se je lani v srednjo šolo vpisalo 100 % učencev romske narodne manjšine.

3. 5 Osnovna šola Olge Meglič, Ptuj, Republika Slovenija

Učna pomoč

Izvajalka: mag. Renata Debeljak, profesorica na OŠ Olge Meglič, Ptuj, od 2006.

Način dela je odvisen od več dejavnikov: če je učenec iz srbsko ali hrvaško govorečega okolja, potem se je z njim lažje pogovoriti, več razume, hitreje se prilagaja, tudi stik z učenci je lažji. Zato se s takim učencem najprej pogovori, da se sploh vidi, kaj razume, predvsem pa, koliko, šele na podlagi teh uvodnih ugotovitev pa načrtuje delo. Oblike dela, ki jih učiteljica uporablja, so podobne oblikam kot pri drugih učencih, le da gre pri teh počasneje in traja dlje, predvsem poskuša nekatere stvari vizualno predstaviti, tudi z risanjem ali igro. Učinkovitost je odvisna od stopnje razumevanja, izkazanega interesa in domače podpore. Tak učenec sedi v prvi klopi, da ga učiteljica lažje spremlja, mu pomaga, prevaja. Učencu pri dodatni

uri riše zgodbo, ki jo prebereta, pri obravnavi snovi jezika prevede, da sploh razume, da obravnavamo npr. glagol. Velikokrat spodbuja primerjavo z maternim jezikom, kar je zanimivo tudi za sošolce. Pri delu z učenci Kitajci je pristop drugačen. Pripravi jim osnovna vprašanja iz slovenščine, ki jih vpišejo v računalnik in jih prevajajo. Za lažje razumevanje so izjemno pomembni risba, slika, fotografija, pri določenih obravnavah književnih besedil (npr. Pastirci, Bratovščina Sinjega galeba) se za spoznavanje zgodbe ogleda film. Način premagovanja jezikovne ovire je odvisen od jezika, ki ga učenec govori. Vsekakor je v pomoč kateri izmed prevajalnikov, včasih pa je na šoli že učenec iz istega jezikovnega okolja in je ta prevajalec, kar je zlasti dobrodošlo pri Kitajcih.

Pri socializaciji otroka v okolje je vsekakor najpomembnejši prvi vtis, ko moramo dati učencu vedeti, da je dobrodošel, da je sprejet. Učence se predhodno pripravi na to, da je novemu učencu težko, še posebej zaradi jezika, zato naj mu dajo vedeti, da je sprejet, mu pomagajo pri vseh njim vsakdanjih in samoumevnih zadevah (urnik, menjava učilnic, malica idr.). Drugi učenci se vedno odzovejo pozitivno, so radovedni. Kot učiteljica (še bolj pa kot razredničarka) vsak teden zadolži enega učenca, da poskrbi, da novi učenec ni izključen, da ga opozori, ko zvoni, ko je treba menjati učilnico, vzeti športno opremo za telovadbo ipd. Učencem je zelo všeč, če lahko predstavijo svojo državo pred razredom, če lahko naredijo kar koli, kaj je povezano z njihovo kulturo. Tako je učenka, ki je bila muslimanka, predstavila svojo državo in vero, ker pa bere Koran v arabščini, obvlada tudi arabsko pisavo; na tablo je pisala, kar smo ji rekli. To je bilo za vse izjemno zanimivo. Tudi pri govornem nastopu opis izdelave postopka ti učenci zelo radi prestavijo kake dobrote iz svoje kulture, kak običaj idr. Pri domačem branju izberejo najbolj priljubljeno mladinsko delo njihove književnosti in ga predstavijo.

3. 6 Osnovna šola Tabor I Maribor, Republika Slovenija

Izvajalka: Metka Gselman Sedak, od 2018
učiteljica na OŠ Tabor I Maribor, od 2009

Delo z otroki poteka na prijeten in sproščen način, če otroci ne razumejo nobenega drugega jezika, komunicira s kretnjami, z mimiko in si pomaga s slikami. Če otroci prihajajo s slovanskega področja, si pomaga z njihovim jezikom ali pa s preprosto slovenščino, ki jo lahko razumejo ob podpori mimike in kretenj. Uporablja frontalno, individualno obliko učenja, delo v parih in skupinah, vse je odvisno od starosti ter znanja učencev. Pri prvem stiku z otrokom, ki ne razume slovensko, se mu predstavi tako, da pokaže nase in pove svoje ime, nato pokaže nanj. Vedno je pomembno, da je prvi pristop neobremenjen, prisoten mora biti nasmeh in

2018-1-HR01-KA201-047499
Sofinancira program
Evropske unije
Erasmus+

spodbudna beseda, čeprav je ne razume. Zelo je pomemben ton glasu.
Z otroki se učijo na različne načine, skozi različne dejavnosti, skozi risanje, barvanje, igro (če gre za manjše otroke), s pomočjo slik, opisovanja slik in pogovore.
Če obstaja posredni jezik, se zagotovo pogovarja z njim, saj je zagotovljena lažja komunikacija, npr. z angleščino, srbščino, hrvaščino, osnovami albanščine, ruščine … Če posrednega jezika ni, se to da urediti s kretnjami in z mimiko ob pomoči slik.
Otrok se najlažje odpre skozi pogovor ali kretnje, nasmeh, zagotovo s prijaznostjo ter z razumevanjem.
Jezikovne ovire se da preseči z mimiko, s kretnjami, tudi s prevajalnikom ali slovarji, vsekakor pa je najlažji način slikovno gradivo.
Vrstnike je treba spodbujati, naj se z otrokom, ki prihaja iz tujine, pogovarjajo, se družijo … Otroci dobro sprejemajo igre, kot so Activity ali spomin. Veliko gradiva (predvsem slikovnega ter besedilnega) pripravlja ter prilagaja sama. Ideje nastajajo sproti, iz izkušenj. Igra je v dejavnosti lahko vključena že na osnovni ravni.
Od otrok ter odraslih, ki jih je poučevala, se je naučila zelo veliko, med drugim tudi osnove jezikov, kot so albanščina ali ruščina, spoznala je, da smo si nekateri kulturno zelo različni ter da se tudi mimika, ki jo imamo za samoumevno, lahko od naše zelo razlikuje. Učila je na primer visoko izobraženo Albanko iz Tirane, jezik sporazumevanja je bil angleški. Na koncu razlage jo je vprašala, ali razume. Odkimala je. Razložila ji je še enkrat ter jo še enkrat povprašala, ali sedaj razume. Spet je odkimala, tokrat močneje. Razlago je počasi in natančno še enkrat ponovila, a tudi tretjič je na vprašanje, ali razume, odkimala. Tedaj ji je dejala, naj ji vendar pove, česa ne razume. Začudeno je pogledala ter ji povedala, da razume vse in da je vse razumela že prvič. Ugotovili sta, da pri njih znak z glavo za odkimavanje pomeni da in ne ne, kot je v naši kulturi.
Za učenje in proces učenja so medkulturne razlike zelo pomembne. Kot primer navaja, da Rusi učitelja zelo spoštujejo in bodo takoj naredili vse, kar jim učitelj reče. Pri Arabcih je odvisno, ali se ženska (tudi deklica) uči v skupini moških (dečkov). Če se, ne bo izustila skoraj niti besede, čeprav veliko zna, saj ne želi svojega znanja pokazati pred moškimi in jih tako zasenčiti.
Prav tako obstajajo določena tematska področja, ki jih nekatere kulture težje sprejemajo. Takšno področje je na primer človeško telo.
Te kulturne razlike je včasih zelo težko premostiti, sama je na primer z arabskimi ženskami posebej delala v odmoru, ko so šli moški na pijačo. Takrat so odprto in brez sramu spregovorile v slovenščini in marsikatera je znala veliko bolje od svojega moža.

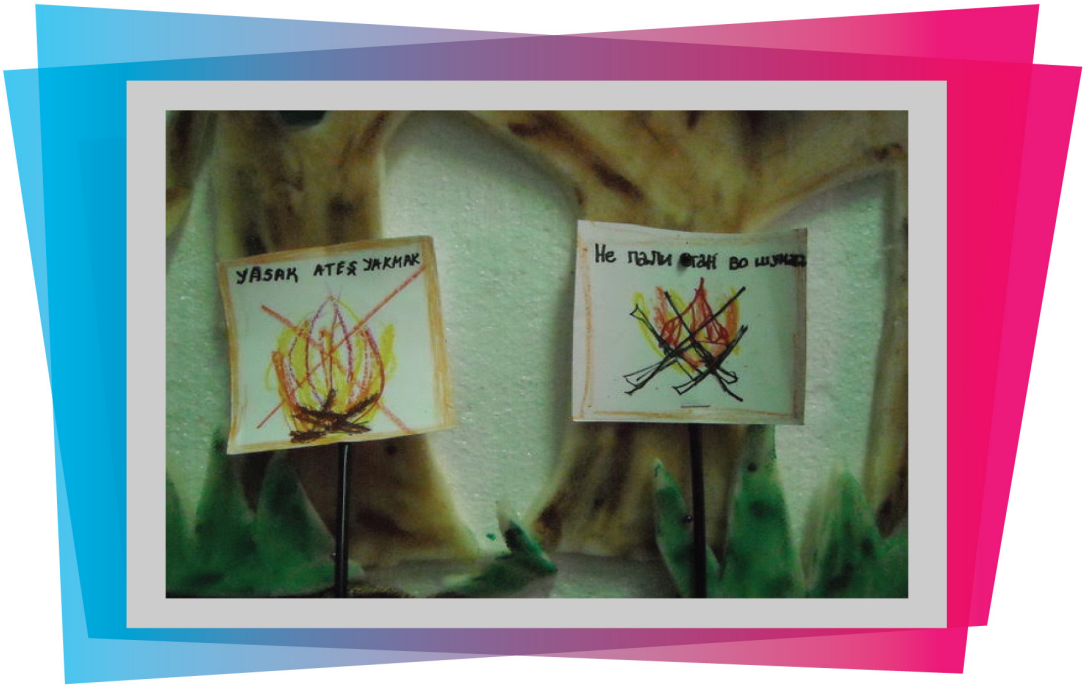

Primeri dejavnosti

2018-1-HR01-KA201-047499
Sofinancira program Evropske unije Erasmus+

3. 7 Osnovna šola Maršal Tito, Strumica, Makedonija

Izvajalka: Danijela Miteva, učiteljica razrednega pouka
Kraj in čas izvajanja: Strumica, 2005–

Izobraževanje otrok turškega porekla, državljanov Republike Makedonije, ki govorijo izključno turško.

Otroci živijo v delu mesta, kjer od rojstva govorijo le turško, v turščini gledajo televizijske oddaje, filme, poslušajo glasbo. V šolo običajno pridejo brez znanja makedonskega jezika. Učitelj dela v skupini, v kateri je 16–20 otrok, starih od 6 do 6 let in pol.
Učiteljica poudarja, da so ob prvem stiku z otrokom izjemno pomembni nasmeh, prijaznost, geste naklonjenosti. Navaja tudi, da naj bi ob prvem srečanju otroku omogočili, da se nam predstavi. Kot načine komuniciranja navaja: »… uporabljam risbe, vendar pogosto uporabljam onomatopejo, neverbalno komunikacijo, kostume, maske z določenimi liki iz pravljic ali živali.« (Daniela Miteva, učiteljica) Na začetku pogosto uporablja turške besede, ki jih pozna, in jih primerja z besedami iz makedonščine.
Učiteljica meni, da je najboljši komunikacijski kanal igra vlog, povezana s šemljenjem, s prevzemanjem vloge izbranega lika. S to metodo učence uči poimenovati like, pa tudi poimenovati čustva in dejanja. V prvem razredu osnovne šole se v razredu govori v turškem jeziku, tudi s pomočjo gest in pantomime, postopoma pa se uvajajo že makedonske besede. Glavna podpora za učiteljico je bilo dvoletno usposabljanje v izobraževalnem centru “Nansen dijalog”. V okviru tega izobraževanja so nastali priročniki, ki so prevedeni v makedonščino, sicer pa so učitelji iz Makedonije prek Skypa pogosto v stiku z učitelji z Norveške, ki uporabljajo enake učne metode, vendar v drugačnem okolju. Materiali in viri, ki se uporabljajo med dejavnostjo, so učbeniki v turškem jeziku, ki predstavljajo most za razumevanje in uporabo fotografij, slik in ilustracij.
Primer aktivnosti, pri kateri so otroci z veseljem sodelovali: »Vstopim v učilnico in prepevam pesem v turškem jeziku, ki jo otroci poznajo, in tako začnem uvajati nove vsebine. To aktivnost pogosto kombiniram z razlago ključnih besed v turškem in makedonskem jeziku. Ob posamezni učni vsebini, upoštevajoč učni načrt, vključi učenje največ petih besed.« (Danijela Miteva, učiteljica)
Učiteljica poudarja, da se je od teh otrok naučila, da ima vsak model obnašanja korenine v kulturi, iz katere otrok prihaja, zato je za uspešno komunikacijo nujno poznavanje značilnosti kulture, ki se razlikuje od naše. Osnovo zagotovo predstavlja spoštovanje načina razmišljanja, vzorcev obnašanja in praznikov za doseganje odprtosti, zaupanja in pripravljenosti sodelovati.

3. 8 Projekt ŠIPK: Razvoj programa za podporo otrokom beguncem pri vključevanju v socialno okolje (STIK), ki je vključeval delo s priseljenci

Izvajalka: Vodja je bila izr. prof. dr. Katja Košir, visokošolska učiteljica za področje psihologije, zaposlena na Pedagoški fakulteti Univerze v Mariboru.
Kraj in čas izvajanja: Projekt je potekal od 1. 3. 2018 do 30. 6. 2018.

Glavni cilj projekta je bil zapolniti vrzel strukturiranih, premišljenih in strokovno utemeljenih aktivnosti, ki bi otrokom beguncem in priseljencem, ki so vključeni v programe poslovne enote Slovenske filantropije v Mariboru, pomagale pri vključevanju v novo socialno okolje, še zlasti v kontekstu šole. Posredno, preko usmerjanja in načrtovanja dela študentov, je profesorica na tem področju delala v okviru zgoraj opisanega projekta ŠIPK STIK. Večina od dvajsetih učencev, ki so bili vključeni v projekt, se je v izobraževanje v slovenskem jeziku vključila v šolskem letu, ko je potekal projekt, torej so bili pred našim sodelovanjem približno pol leta že vključeni v izobraževanje.

Študenti so v času trajanja projekta intenzivno sodelovali z 20 učenci begunci in priseljenci. Učenci so bili učne pomoči ter psihosocialne podpore deležni v obliki rednih srečanj s študenti dvakrat tedensko, v obliki rednih mesečnih skupnih srečanj vseh učencev in študentov ter v zadnjem mesecu tudi v obliki občasnih srečanj s tutorji – svojimi vrstniki, ki so jih za tutorsko delo usposobili v času trajanja projekta. Študenti, učenci ter svetovalna delavka na šoli so poročali o pozitivnih učinkih teh srečanj tako za učno delovanje kot za socialno vključenost otrok beguncev in priseljencev. Profesorica se je srečevala s študenti redno (na 14 dni), skupaj so reflektirali njihovo delo in načrtovali prihodnje aktivnosti. Študenti so se v primeru dilem nanjo obračali tudi individualno. Skupaj s študenti je načrtovala in prisostvovala tudi skupnim mesečnim srečanjem z otroki, na katerih so študenti izvajali skupinske aktivnosti za vse otroke, vključene v projekt.

Pri oblikah učenja so v okviru projekta uporabljali zlasti individualno nudenje učne pomoči, študenti so bili pri izbiri učnih aktivnosti in sredstev zelo inovativni. Hitro so ugotovili, da je dobra priprava sicer nujna, da pa je treba na srečanjih delo prilagajati zmožnostim, trenutnemu razpoloženju in tekočim zadolžitvam učencev. Profesorica je posebej izpostavila, da je za kakršno koli učinkovito pomoč učencu – tako pri učenju jezika kot širše – ključno učencu omogočati čim več stikov z vrstniki ter si prizadevati za podporni odnos z njim, včasih tudi

Sofinancira program Evropske unije Erasmus+

na račun doseganja učnih ciljev. Podporni odnos med učiteljem in učencem ima ogromen potencial, da spodbudi učenje. Težava pa je, da si v pretirani storilnostni usmerjenosti pogosto zgodi, da postane učenje tujek v odnosu med učiteljem in učencem.
Pri izbiri komunikacijskega kanala profesorica Košir pravi, da bi težko izpostavila najboljši komunikacijski kanal, saj ima vsak otrok drugačnega. Meni, da je treba otroku preprosto pokazati, da nam je mar zanj in da se zanj pristno zanimamo, mu postopoma dajemo občutek varnosti, za kar je včasih potrebnih več tednov, mesecev.
Krasen medij za preseganje jezikovnih ovir so lahko igra, likovne aktivnosti, šport, seveda pa tudi razni didaktični pripomočki za učenje jezika.
Za uspešno socializacijo otroka je nujno delati tudi s skupino. Ključno je dosledno sporočanje, da smo za počutje vseh v skupini soodgovorni. V projektu se je kot dobra praksa pokazal sistem vrstniškega tutorstva. Dejavnosti, ki so bile najučinkovitejše, kjer so se krepila občutja povezanosti in pripadnosti, so bila skupna srečanja vseh učencev in študentov, kjer se nismo učili, ampak predvsem zabavali.
Za posredni jezik so študenti uporabljali zelo raznolike dejavnosti. Nekaj primerov aktivnosti je zbranih v priročniku, ki je dostopen na tem mestu:

https://pef.um.si/content/2018-2019/raziskovanje/PRIROCNIK-stik.pdf.

3. 9 Projekti USTuj, DIMEP in ŠIPK-STIK, Republika Slovenija

Izvajalka: Rezarta Zumerri, absolventka na predšolski vzgoji Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru
Kraj in čas izvajanja: Maribor, 2017 in 2018

Opis dobre prakse: Izbor dejavnosti za učno pomoč je bil zmeraj prilagojen potrebam otrok. Deklici, s katerima se je ukvarjala, sta velikokrat sami povedali, na katerih področjih se počutita šibki. Uvod v dejavnosti je bil namenjen nekaj minutam sproščenega pogovora, npr. kako je potekal njun dan, kako se počutita, če se želita o čem posebnem pogovoriti, ali pa so izvedle sproščujoče dejavnosti, kot so igre z žogo, spomin itd. Čeprav je šlo za igre, sta deklici skozi te aktivnosti predvsem bogatili besedni zaklad. Posredni jezik z deklicama je bila albanščina, tudi sama izvajalka ima namreč begunsko izkušnjo (begunka iz Kosova). Z deklicama je poskušala govoriti v slovenskem jeziku, pri razlagah, ki so bile daljše, pa je uporabljala albanski jezik. Meni, da so najboljši komunikacijski kanal, da se otrok odpre, vsekakor risbe; preko risb, slik, ilustracij namreč otroci lahko marsikaj sporočajo.

Pri preseganju jezikovnih ovir in pri za uspešni socializaciji otroka Rezarta Zumerri iz lastnih izkušenj, kot otrok, ki prihaja iz drugačnega kulturnega okolja, poudarja, da si je sama vedno želela, da bi jih učitelji sami razdelili v določene skupine (ko je potekalo delo v dvojicah ali skupinah), saj na ta način ne bi dobila občutka ''nepripadnosti''. Sama ve, da je z določenimi sošolci imela težave glede norčevanja in nesprejemanja glede narodne in verske pripadnosti. Meni, da bi učitelji morda morali več pozornosti nameniti odnosu drugih otrok in biti bolj pozorni, da se otroci v razredu počutijo sprejeti, ne pa, da je največja pozornost namenjena temu, da bo otrok priseljenec uspešen na učnem področju. Kot najučinkovitejše dejavnosti zlasti izpostavlja spontane pogovore, kajti preko iskrenega in sproščenega pogovora otroku damo vedeti, da nam ni vseeno zanj in da mu želimo pomagati.

Primer dejavnosti, v kateri so otroci z veseljem sodelovali, so bila projektu ŠIPK-STIK skupna mesečna srečanja, katerih namen je bil več ali manj sprostitev. Na enem izmed skupnih srečanj so načrtovali oblikovanje kartončkov s svojimi imeni, na hrbtni strani pa so otroci narisali, kaj radi počnejo v prostem času. Tovrstne aktivnosti so se izkazale kot dobre, saj so študentom omogočile lažje načrtovanje dejavnosti, ki so bile povezane s hobiji otrok (Npr. deklica, ki ji je nudila učno pomoč, je že na prvem skupnem srečanju narisala knjigo, s čimer je sporočala, da v prostem času zelo rada bere. Tako ji je v nadaljevanju večkrat prinesla različne knjige, ki sta jih skupaj prebrali, se o njih pogovorili, deklici je razložila besede, ki jih v slovenščini ni razumela, hkrati pa si je deklica bogatila jezikovni zaklad.).

Drugi primer dejavnosti: Na eni izmed učnih ur je načrtovala čisto preprosto aktivnost: iskanje skritega predmeta v prostoru. Pri tej igri je bilo treba uporabiti besede vroče, mlačno, hladno, ledeno. Sprva je bila malce v skrbeh, da bo igra dolgočasna, a se je ob prvi izvedbi te aktivnosti naučila, da so lahko včasih že čisto preproste aktivnosti za otroke priseljence, ki ne obvladajo slovenskega jezika, težavne; deklici namreč dolgo nista pravilno uporabljali besed vroče, mlačno, hladno itd., delovali sta zelo nezainteresirano, nakar je ugotovila, da deklici pravzaprav nista razumeli navodil. Ko je deklicama igro razložila še v albanščini, jima je igra postala zanimiva in sta večkrat prosili, da so igro ponovile.

2018-1-HR01-KA201-047499
Sofinancira program
Evropske unije
Erasmus+

3. 10 Osnovna šola Dr. Vinka Žganca, Zagreb, Republika Hrvaška

Jezikovna skupina: otroci, pripadniki romske nacionalne manjšine, in priseljenski otroci

Osnovna šola Vinka Žganca ima okoli 730 učencev in 34 razrednih oddelkov, približno 10% učencev je pripadnikov narodnih manjšin. Šola izvaja program pripravljalnega pouka v hrvaščini že več let, od zadnjega šolskega leta pa je postala ena od osrednjih šol (točk) mesta Zagreb, kjer potekajo pripravljalni tečaji. Poleg tega od šolskega leta 2018/19 izvaja poučevanje bošnjaškega jezika in kulture po modelu C. Aktivnosti v šoli, kot je praznovanje dneva romskega jezika, spodbujajo pomen ohranjanja maternega jezika učencev. Materni jezik učencev se vzgaja z obšolskimi dejavnostmi, na primer v dramski skupini. Šola je ustvarila izjemno pozitivno vzdušje, ki spodbuja učenje hrvaškega jezika in ohranjanje manjšinskih jezikov.
Kot primer dobre prakse to osnovno šolo zlahka odlikuje vključenost celotnega kolektiva v delo z učenci, katerih materni jezik ni hrvaščina. Še posebej pomembna je pomoč, ki jo učiteljem zagotavlja strokovna sodelavka – logopedinja. Kot poseben izziv pri delu z delom študentov so učitelji poudarili slabo znanje maternega jezika, ki je omejeno na vsakodnevno komunikacijo, otroci pa nimajo podlage za obvladovanje novega jezika in jezikovnega znanja. Zato logopedinja aktivno sodeluje pri pomoči otrokom pri obvladovanju hrvaškega jezika, zlasti pri razvijanju potrebnih predpogojev za učenje branja in pisanja. Med intervjujem je dobil primer dekleta dodatno spodbudo za razvoj fonološkega zavedanja, kjer se je logopedinja odločila za večjezični pristop. Učenka je določala srednje in zadnje glasove v besedah najprej v maternem albanskem jeziku in šele kasneje v hrvaškem jeziku.

3. 11 Osnovna šola Stjepana Kefelje, Kutina, Republika Hrvaška

Jezikovna skupina: otroci, prosilci azila, azilanti in učenci, pripadniki romske narodne manjšine

Osnovna šola Stjepana Kefelje ima 500 učencev, v matični in dveh regionalnih šolah. V šoli se dve šolski leti izvaja Pripravljalni pouk hrvaškega jezika vsak dan v tednu po eno uro. V pripravljalni pouk je v šolskem letu 2018/19 vključenih 10 učencev, katerih starši so nameščeni v sprejemni dom za iskalce azila. Šolo obiskuje tudi 30 učencev romske narodne manjšine, za katere poteka dodaten pouk hrvaškega jezika med podaljšanim bivanjem. Večino otrok, pripadnikov romske narodne manjšine, predstavljajo učenci, ki so govorci hrvaškega

in maternega romskega jezika. Otroci, iskalci azila, prihajajo iz Sirije, Afganistana in Irana ter govorijo različne jezike.

Vzpostavljanje komunikacije z otroki v primerih, ko ni posrednega jezika, predstavlja eno od temeljnih težav pouka z učenci, ki so iskalci azila.

Po svojem pristopu učencem, ki ne obvladajo hrvaškega jezika, se osnovna šola Stjepana Kefelje izloča kot primer dobre prakse iz dveh razlogov: sistemske in učinkovite uporabe informacijsko-komunikacijske tehnologije pri učenju jezika ter integralnega pristopa vključevanja učencev v izobraževanje in pozornosti pri socializaciji učencev. V sodelovanju s sprejemnim domom in z Uradom državne upravne šole je vzpostavila jasne, hitre in učinkovite postopke vključevanja učencev, iskalcev azila, v šolo. Da bi se zmanjšala nelagodnost in olajšalo vključevanje, odhajajo delavci šole v sprejemni dom, kjer spoznavajo otroka in starše, v razredu, v katerega naj se vključi tak otrok, pa se najavi prihod novega učenca in pojasni posebnost življenjskih okoliščin, v katerih se nahaja otrok. Zaradi hitrejše socializacije se otroci vključujejo v obšolske dejavnosti (npr. nogomet, kreativne delavnice, filmska skupina). Šola torej organizira različite dejavnosti (humanitarni nogometni turnir, koncert ipd.), s čimer se zbirajo sredstva za nabavo knjig, šolskega pribora, športne opreme za pouk telesne in zdravstvene kulture ter druge stvari, ki jih potrebujejo otroci, iskalci azila.

S sodelovanjem v projektu Ljudskega odprtega učilišča Korak po korak je šola opremljena s tablicami za vsakega otroka, ki obiskuje pripravljalni pouk. Uporaba tablice in možnost uporabe mrežnih prevajalnikov (npr. Google Translate) sta učiteljem v veliko pomoč pri vzpostavljanju prve komunikacije z otrokom. S pomočjo aplikacij so si otroci ustvarili svoje individualne online slovarje. Razen tega učiteljica s pomočjo tablic uporablja pri učenju hrvaškega jezika interaktivna gradiva (online križanke, spomine, kvize ipd.), ki so za učence zelo motivirajoča. Pozitiven vpliv uporabe tablic pri pouku so učitelji opazili pri učencih, vključenih v predmetni pouk, saj so lahko učenci med poukom samostojno poiskali prevode neznanih besed na spletu kakor tudi slike posameznih predmetov in pojavov. Poleg tega uporaba tablice pomaga pri socializaciji otrok, ki so iskalci azila, saj jim omogoča kontakt s sošolci tudi zunaj pouka.

Sofinancira program Evropske unije Erasmus+

3. 12 Nevladno združenje “La strada”, Republika Makedonija

Delo z otroki na meji
Nevladno združenje “La strada” pod pokroviteljstvom MON-a RM
Kraj in čas izvedbe: kamp za migrante “Vinojug” v mestu Gevgelija (Đevđelija), 2015 in 2016

Način poučevanja jezika migrantskih otrok je neformalen, ker se nanaša na izobraževanje otrok v tranzitnem centru za migrante. Kriterij, na temelju katerega je izbran ta primer dobre prakse, so nestandardne metode in tehnike praktičnega dela, ki omogočajo obvladovanje temeljnih pojmov in načinov komunikacije. Za delo z otroki so bili angažirani učitelji makedonskega in angleškega jezika, matematike, prirodoslovja, učitelji njihovega jezika itd. Kot način poučevanja se najpogosteje uporabljajo igra, empirično učenje in učenje, s katerim se razvija kreativnost. Z otroki so se organizirale kreativne delavnice: risanje, barvanje, izvedba eksperimentov ipd., psihološke delavnice: delo v krogu, spodbujanje psihofizičnega razvoja, kakor tudi pisanje domačih nalog. Pozornost se posveča tudi socializaciji otrok s ciljem za spodbujanje medsebojnega druženja. To se je najpogosteje izvajalo z organizacijo skupinskih iger: ”Organiziranje skupinskih iger, v katerih se otroci bolje spoznajo drug z drugim in se sprijateljijo, kakor tudi dejavnosti, katerih uspeh je odvisen od skupinskega dela.”
Ker otroci niso poznali jezika države, v kateri so bili najdeni, se najpogosteje uporablja neverbalna komunikacija s pomočjo slik, risb, gest in imitacij. Za premagovanje jezikovnih preprek so se uporabljali viri iz okolja, starši in druge osebe, ki so lahko bili posredniki v komunikaciji, kakor tudi obojestransko učenje jezika s pomočjo interneta, ilustriranih knjig in slikanic. Najprej so se učili besede, ki so potrebne, da se lažje znajdejo v okolju (kako iskati vodo, hrano, obleko ipd.). Najučinkovitejša oblika dela je igra, ki je implementirana v različnih oblikah:

Igra z odkrivanjem – dejavnosti, pri katerih se skozi igro odkrivajo nove stvari, npr. izvedba eksperimenata za spoznavanje kemijskih reakcij in lastnosti stvari.

Likovne kreativne delavnice – izdelava okraskov in darilnih škatel, izdelava novoletnega drevesca iz starih plastenk, izdelava verige in drugih oblik, slikanje pejsažev ipd.

Delavnice za spodbujanje socioemocionalnega razvoja – izdelava drevesa prijateljstva, skupno pripravljanje kolačev, skupinske športne igre (nogomet, odbojka, graničar idr.).

Izobraževalne igre – črke in besede, povezovanje slike in besede, računalniške igre, beseda

po besedo, asociacije, bingo ipd.

Najpogosteje so uporabljeni končni materiali, naravni materiali in materiali, ki so jih soudeleženci sami naredili. S temi dejavnostmi so doseženi naslednji rezultati: lažje soočenje s položaji, v katerih se otroci nahajajo, izobraževalni napredek in napredek v poznavanju kulture, socializacije, kreativnih sposobnosti, motivacije.

3. 13 Nevladna organizacija Subnal, Republika Makedonija

Izobraževanje otrok romske narodnosti, Republika Makedonija
Nevladna organizacija Subnal – dopolnilno učenje in poučevanje v prostorih organizacije po končanem rednem pouku
Kraj in čas izvedbe: Skopje, od 2010 do 2018

Informalno učenje romskih otrok prešolske in šolske dobe, ki so vključeni v redni sistem izobraževanja in se izobražujejo v nematernem, makedonskem jeziku.

Kriterij, na podlagi katerega je izbran ta primer, je način učenja, s katerim si prizadevamo podpreti otroke za doseganje boljših izobraževalnih rezultatov, obvladovanje jezikovnih ovir, obogatitev splošnega znanja s spodbujanjem kognitivnega razvoja. Tako otroci razvijajo komunikacijske spretnosti, individualno delo z otroki olajšuje socializacijo v družbi, učne metode pa se razlikujejo in so odvisne od starosti otrok. “Otroke v najzgodnejši dobi je potrebno motivirati, da se naučijo osnovne stvari v makedonskem jeziku, nato pa razvijati in bogatiti slovar z novimi besedami ob branju različnih otroških knjig in lektire. Otroci predšolske dobe morajo poznati in prepoznavati črke makedonske abecede, prepoznati in pisati številke od 1 do 10, znati šteti do 10 v makedonščini ter imenovati in razlikovati osnovne barve v makedonščini. Poleg tega se morajo znati predstaviti v makedonskem jeziku, opisati sebe in osebe iz svoje neposredne okolice.”

Poleg verbalne komunikacije so pogosto v rabi risbe in kratki video posnetki za razlago teme, ki jo obravnavamo, in za ponazoritev določenega problema. V prostorih, v katerih potekajo dejavnosti, se na stenah nahajajo plakati v makedonskem jeziku, tako so otroci vedno v stiku s črkami, kar jim pomaga, da laže prepoznajo črke in se jih naučijo.
S podobnim načinom učenja in poučevanja se premagujejo kulturološke razlike. Največ so

Sofinancira program Evropske unije Erasmus+

zastopane dejavnosti z igrami, s katerimi se otroci najlaže integrirajo v okolje. “Otroci šolske in predšolske dobe najlaže začnejo komunicirati z ostalimi otroki, ki so vključeni v različne skupinske igre. Vse vrste iger, posebno igre raziskovanja, v katerih ima vsak soudeleženec določeno zadolžitev, ki jo mora opraviti v skupini, so najboljši način za aktivno sodelovanje vseh otrok v dejavnosti. V času takšnih iger traja interakcija med otroki dalj časa kot v drugih dejavnostih, v katerih so otroci pasivni poslušalci učne ure. V navedenih dejavnostih otroci pokažejo višjo stopnjo vključenosti in sodelovanja.” (Marija Atanasova)
Družabne igre so se pokazale kot najboljši način za integracijo otrok v skupino, prav tako so te igre dobra praksa, ker so otroci enako vključeni in enako motivirani za igro. Ta vrsta igre se uporablja za boljšo socializacijo otrok. Z izobraževalnimi igrami se spodbujajo vsi vidiki kognitivnega razvoja: pozornost, razumevanje, logično razmišljanje, imaginacija kakor tudi verbalne sposobnosti. Vse vrste iger so lahko prilagojene in uporabljene v izobraževalne namene. Igre za razvijanje jezika so: Gluhi telefon, Beseda po besedo, Križanka — kviz, Spomin in podobno.

Učenje z razkrivanjem kaže, da pozitivna učna praksa povečuje kakovost tako, da učenčevo aktivnost manifestira v celotnem obsegu učnih učinkov. V procesu odkrivanja se ne pridobijo le nova znanja, spretnosti in sposobnosti, ampak se pridobljeno znanje razvija na višji ravni, ki razvija sposobnosti in njihovo uporabo v novih položajih. V intervjuju vzgojiteljica opisuje učno prakso, ki jo otroci sprejemajo z veseljem. Aktivnost: spoznavamo vulkan. “Cilj je, da se otroci naučijo več o vulkanih, kako in zakaj se pojavijo vulkani, pozneje pa morajo narediti vulkan po natančnih navodilih, ki so bila zapisana na listu, in postopke, ki so prikazani na video posnetkih. Ta aktivnost je bila zelo koristna za otroke, saj jim je uspelo ohraniti zanimanje do konca aktivnosti. Naučili so se veliko zanimivih dejstev o vulkanu in prebrali navodila, s čimer so vadili branje.” (Marija Atanasova)
Pri pripravi izobraževalnega procesa se vedno upošteva starost učencev, ki je prilagojena didaktični metodi in obliki dela:
“Pri velikem številu otrok zaradi zapletenosti obvladovanja učnih gradiv vedno poskušamo uvesti nekaj kreativnih metod za povečanje njihovega zanimanja in povečanje zanimanja za učenje. Včasih gre za iskanje po internetu o temi ali za odkrivanje zanimivih dejstev, povezanih s temo, ki jih še niso poznali. Zelo pomembno je, da so otroci aktivno vključeni v poučevanje in pomagajo pri odkrivanju zanimivih stvari. Poleg tega je ob koncu dneva zmeraj nekaj trenutkov, ko otroci skupaj z učiteljem berejo otroške knjige in razvijajo zanimanje za pisno gradivo ter izboljšujejo svoje jezikovne spretnosti. Iskanje po spletu se je izkazalo kot dobra praksa in kreativna metoda učenja, saj se na ta način pri otrocih spodbujata zanimanje in interes za učenje. Potem sledi predstavitev, katere cilj je odraz pridobljenega znanja in s tem izboljšanje

jezikovnih kompetenc otrok. Vzgojitelji, ki so angažirani za delo s temi otroki, najpogosteje uporabljajo verbalno in avditivno učenje za predstavitev in razlago učnega gradiva, glasno branje besedil, vizualno učenje s pomočjo slik, tabel in diagramov, raziskovalno učenje in podobno. Aktivnosti se izvajajo individualno, v dvojicah in manjših skupinah, odvisno od potreb. Z otroki se izvedejo sproščujoče in refleksivne dejavnosti, v katerih želijo biti vsi otroci aktivno vključeni. Gradivo se obdeluje predvsem z igro in igranjem, ki razvijata spretnosti in kompetence." (Marija Atanasova)
Ustvarjalno izražanje — na koncu iger so pozitivne učne prakse in različen način ustvarjalnega izražanja, kar še posebej prispeva h krepitvi samozavesti otrok in razvoju samozavedanja. Intervjuirana vzgojiteljica je najpogosteje uporabljala naslednje tehnike: igranje vlog, risanje, poslušanje glasbe, sestavljanke, ustvarjalno branje itd.

3.14 Isusovačka služba za izbjeglice, Zagreb, Republika Hrvaška (Isus Refugee Service, Zagreb, Republika Hrvaška) Hrvaški jezik — Igralnica

Jezikovna skupina: otroci prosilci za azil iz Sirije, Irana, Afganistana (starost: 5 – 15 let)

Služba Isus Refugee Service je neprofitno humanitarno združenje, katerega glavni cilj je spremljati, služiti in braniti pravice beguncev in drugih razseljenih oseb. Združenje je del mreže mednarodne humanitarne organizacije Jezuitske službe za begunce (JRS), ustanovljene leta 1980. JRS na Hrvaškem deluje od leta 1993 in skrbi za potrebe in pravice beguncev, razseljenih oseb, zlasti tistih iz afriških ali azijskih držav. V začetku leta 2010 so začeli delovati v sprejemnem centru prosilcev za azil v hotelu Porin, zdaj pa se ukvarjajo tudi s programi vključevanja in usvajanja jezika v prostorih društva Dubrava, Zagreb, na Maksimirski cesti 286.

Vse izvedene aktivnosti učenja hrvaškega jezika in kulture v neposrednem delu z otroki prosilcev za azil so usmerjene v obvladovanje hrvaškega jezika v govorni komunikaciji in vključevanje v hrvaško družbo. Poznavanje jezika je zelo pomembno za razumevanje konteksta družbe, zato prostovoljci JRS delajo z otroki izkustvene dejavnosti, ukvarjajo se s hrvaškim jezikom v vsakdanjem življenju. Želja otrok za igro je gonilna sila vseh programov, otroci pa so v programu JRS postavljeni v resnične življenjske situacije, kot so vožnja z mestnim prevozom, nakupovanje, obiskovanje šole, spoznavanje časa in prostora …
V igralnici je cilj igrati vloge, prosto igro in jezikovno igro. Igre za obvladovanje hrvaškega jezika

Sofinancira program Evropske unije Erasmus+

z učenjem besed, besednih zvez in uporabo igre na pravilen in razumljiv način. Slikanice, slikovni slovarji in delovna gradiva v hrvaškem jeziku ter jezik govorcev pomagajo doseči boljšo komunikacijo.

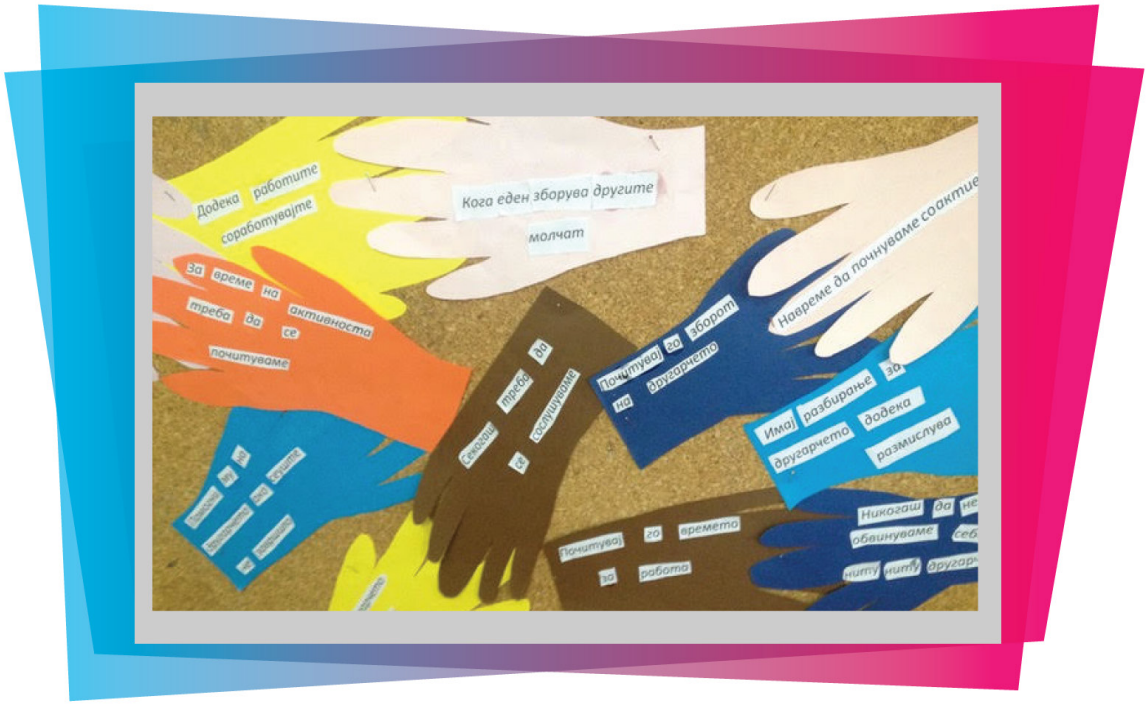

Primeri dejavnosti

Sofinancira program Evropske unije Erasmus+

4 Smernice za nadaljnje delo

Po dejavnostih, izvedenih v partnerskih državah, so bile pridobljene nekatere smernice za nadaljnje delo, iz opisanih primerov je namreč razvidno, da je veliko dela opravljenega v formalnih in neformalnih oblikah izobraževanja. Po vseh intervjujih in opisih dobre prakse pa se je pokazalo, da informalne oblike učenja še vedno niso dovolj prepoznane kot priložnosti za učenje jezikov.

Kažejo se potrebe vzgojiteljev za dodatno izobraževanje o medkulturnosti in o načinih učenja drugega/nematernega jezika kakor tudi stalne potrebe po novih aktivnostih in gradivih vseh vrst za učenje jezikov. Poleg tega vzgojitelji poudarjajo potrebo in pomen za njihovo strokovno mreženje, po medsebojni podpori ter izmenjavi izkušenj in dobrih praks pri obravnavanju otrok v neugodnem položaju. Glede na ugotovitve je v prihodnje treba učinkoviteje povezati strokovnjake različnih področij in pri različnih oblikah izobraževanja, saj praksa kaže močnejšo prisotnost tovrstnega povezovanja v nefomalnih kot v formalnih oblikah izobraževanja.

Ti izzivi in problemi bodo izhodišče za razvoj novih čezdisciplinarnih dejavnosti, zbirk podatkov in priročnikov, da bi se lahko odzvali na izražene potrebe vzgojiteljev v vseh oblikah izobraževanja: formalnem, neformalnem in informalnem izobraževanju.

***

2018-1-HR01-KA201-047499
Sofinancira program
Evropske unije
Erasmus+